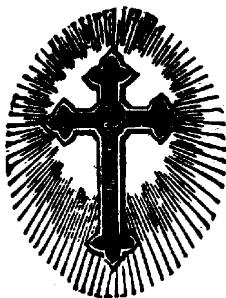
የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ
ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን እምነት ፣
ሥርዓተ አምልኮትና የውጭ ግንኙነት

ይህ የእምነትና ሥርዓት መጽሐፍ ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ጳውሎስ ቀዳማዊ ፣ ፓትርያርክ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ዘኢትዮጵያ የቤተ ክርስቲያንን ዕድገት ለማፋጠን ባላቸው ጽኑ ምኞት ፤ ባሳዩት ጥረትና በሰጡት መመሪያ መሠረት ተዘጋጅቶ ፣ ለሁለተኛ ጊዜ ታተመ ።

<u>አሳታሚ</u>፦ ትንሣኤ ማሳተሚያ ድርጅት
PUBLISHER:– TENSAE PUBLIHSING HOUSE

አዲስ አበባ ሐምሌ 1988 ዓ·ም·
ADDIS ABABA, JULY 1996

ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ጳውሎስ ቀዳማዊ ፡
ፓትርያርክ፣ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ዘኢትዮጵያ
His Holiness Abune Paulos I
Patriarch of the Ethiopian Orthodox Tewahedo Church.

አዘጋጆች

1· ብፁዕ አቡነ መቃርዮስ የአክሱምና የመላዋ ትግራይ
ሀገረ ስብከት ሊቀ ጳጳስ .... ሰብሳቢ

2· ብፁዕ አቡነ አብርሃም ሊቀ ጳጳስ የስብከተ ወንጌልና
ሐዋርያዊ ተልእኮ መምሪያ የበላይ ኃላፊ .... አባል

3· ብፁዕ አቡነ ናትናኤል የአርሲ ሀገረ ስብከት
ሊቀ ጳጳስ .... »

4· ብፁዕ አቡነ በርተሎሜዎስ የሲዳሞና
የቦረና አህጉረ ስብከት ሊቀ ጳጳስ .... »

5· ብፁዕ አቡነ ሳሙኤል የጂማ ሀገረ ስብከት ሊቀ ጳጳስ .. »

6· ብፁዕ አቡነ ገብርኤል የውጭ ጉዳይና የሕዝብ
ግንኙነት የበላይ ኃላፊ እና የምዕራብ ሸዋ
ሀገረ ስብከት ሊቀ ጳጳስ .... »

7· ብፁዕ አቡነ ገሪማ ሊቀ ጳጳስ የቅ/ሲኖዶስ ዋና ጸሐፊ
የጠቅላይ ቤተክህነት ዋና ሥራ አስኪያጅና
የቅ/ሥላሴ/መ/ኮሌጅ ዲን .... »

8· መልአከ ታቦር ተሾመ ዘሪሁን በአውስትራሊያ
የኢ·ኦ·ተ· ቤተ ክርስቲያን ኃላፊ .... »

9· ሊቀ ካህናት ክንፈ ገብርኤል አልታየ የቅ/ጳውሎስ
ከ/መንፈሳዊ ት/ቤት ም/ዲን .... »

10· መልአከ ሰላም ዳኛቸው ካሣሁን የስብከተ ወንጌልና
ሐዋርያዊ ተልእኮ መምሪያ ኃላፊ .... »

11· መጋቤ ብሉይ ሰይፈ ሥላሴ ዮሐንስ የቅ/ጳውሎስ
ከ/መንፈሳዊ ት/ቤት መምህር .... »

12· ሊቀ ካህናት ብርሃኑ ገብረ አማኑኤል የትንሣኤ
ማሳተሚያ ድርጅት ኃላፊ .... »

13· መጋቤ ብርሃናት ጎሐጽባሕ ጥሩነህ በቅ/ሥላሴ
መንፈሳዊ ኮሌጅ የሐዲሳት ትርጓሜ መምህር .... »

14· መሪጌታ ደጉ ዓለም የመንበረ ፓትርያርክ ቅ/ቅ/ማርያም
ቤ/ክ/ የመጻሕፍተ ሐዲሳት መምህር .... »

15· መጋቢ ምሥጢር ወልደ ሩፋኤል ፈታሒ
የዜና ቤተክርስቲያን ጋዜጣ ዋና አዘጋጅ .... »

16· መሪጌታ ጽጌ ዘሪሁን ከትምህርትና
ማሠልጠኛ መምሪያ .... »

17· ሊቀ ሥዩማን ራደ አስረስ ከሊቃውንት ጉባኤ .... »

18· መመህር ሀ/ማርያም ተድላ » » .... »

ከላይ በተገለጹት አባላት ከተዘጋጀ በኋላ፣

1· መምህር ገብረ ሕይወት የደብረ ጽጌ ቅ/ማርያም ገዳም የሐዲሳት ትርጓሜ መምህር

2· መልአከ ገነት ገብረ ሥላሴ አወቀ በሰዋስወ ብርሃን ቅ/ጳውሎስ ከ/መንፈሳዊ ት/ቤት የብሉያት ትርጓሜ መምህር

3· መምህር ስብሐት ገብረ እግዚአብሔር በሰዋስወ ብርሃን ቅ/ጳውሎስ ከ/መንፈሳዊ ት/ቤት የመጽሐፍተ ሐዲሳት ትርጓሜ መምህር

4· መጋቤ ብሉይ መዘምር ታየ በቅ/ሥላሴ መንፈሳዊ ኮሌጅ የብሉያት መምህር ባሉበት ታይቷል ።

ማውጫ

አርእስት **ገጽ**

ክፍል ፩
እምነት

ክፍል ፪

ሥርዓተ አምልኮት ...

ክፍል ፫

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን የውጭ ግንኙነት

የብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ጳውሎስ ፓትርያርክ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ዘኢትዮጵያ መልእክት

በስመ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ አሐዱ አምላክ አሜን

የተወደዳችሁ ምእመናን!

ቀደምት ቅዱሳን አበው ልባቸው በእግዚአብሔር ፍቅር የነደደ ስለነበር እንደ መላእክት ዘወትር ፈጣሪያቸውን ቅዱስ ፣ ቅዱስ ፣ ቅዱስ ፣ እያሉ ያመሰግኑ ነበር ። ከአምላክ በተሰጣቸው ጸጋ መጻሕፍትን ሲያመሠጥሩ ፣ ብሉያት ሐዲሳትን ሲተረጉሙና ሲያስተምሩ ኖረዋል ። ከቶውንም እግዚአብሔር አምላካቸውን በሰቂለ ኅሊና ፣ በነቂሀ ልቡና ጥዋት ማታ ማመስገን የዘወትር ተግባራቸው ነበር ። በፍጹም ልብ ፣ በፍጹም ሀሳብ ፣ በፍጹም ነፍስ ቅዱስ ኃያል ፈጣሪያቸውን በጽኑ ከማመናቸውና ከመውደዳቸው የተነሣ ሀብታተ ምሥጢራት እየተሰ ጧቸው ቅዱሳት መጻሕፍትን በጥልቀት አብራርተዋል ፣ ተርጉመዋል ፣ በምሥጢር ተራቀቀዋል ፣ አያሌ ተሩፋትንም ፈጽመዋል ። ከአባቶች ሐዋርያትና ከቅዱሳን ጻድቃን ሰማዕታት ሲወርድ ሲዋረድ የመጣውን ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ሃይማኖት ነቀ ሳያስገቡ ትክክለኛውን እምነት፣ ሥርዓትና ትውፊት ጠብቀው አቆይተውናል ። በዚህም ሳይወሰኑ ፣ ጥንታዊት ፣ ሐዋርያዊት፣ ታሪካዊትና ብሔራዊት የሆነችውን የኢት ዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን በመንፈሳዊ ተጋድሎና በበጎ ምግባር ይበልጥ አጠናክረውና አክብረው ለአሁኑ ኢትዮጵያዊ ትውልድና ለመላው ዓለም አውርሰዋል ። ልበ አምላክ ቅዱስ ዳዊት «በምድር እንደተፈተነ ሰባት ጊዜ እንደተጣራ ብር የእግዚአብሔር ቃላት የነጽ ቃላት ናቸው" (መዝ· 11፡16) እንዳለው ሁሉ የዚህች ቤተክርስቲያን አባል ለመሆን የታደለው ኢትዮጵያዊ ሁሉ በቀድስተ ቤተክርስቲያኑ ሊኮራ ይገባል ። ክርስቶ መንጭቶ ፣ አምሮና ደምቆ በዓለሙ ሁሉ ገንኖ የነበረውን ታላቁን የኢትዮጵያ ሥልጣኔ ወደ አንድ

ቢሊዮን የሚጠጋው መላው የምድራችን ጥቁር ሕዝብ ሊመራመርና ሊያውቀ ፡ ሊመካና ሊኮራም ይገባል ።

ይህም መመራመር የዕውቀት ጥማትን ለማርካት የሚደረግ ጥረት ብቻ ሳይሆን የትውልድ ግዴታና መንፈሳዊ ተልእኮም ጭምር ነው ። ይልቁንም ምእመኑ ፡ መላው ሕዝባችን እምነቱን ጠንቀቀ የማወቀ ፡ ሃይማኖቱን ከቢጽ ሐሳውያን የመከላከልና ለልጆቹም የማስተማር ኀላፊነት አለበት ። ይህ በልዩ የሊቃውንት ጉባኤ ተዘጋጅቶ በቅዱስ ሲኖዶስ ታይቶና ጸድቀ የቀረበው መጽሐፍ ዓላማው ይህ ነው ።

«ካልጠየቁ አያውቁ ፡ ካላወቁ አይጸድቁ» ነውና ምእመናን ሃይማኖታቸውን ፡ ሥርዓቱንና ትውፊቱን ሊረዱ ይገባል ። ስለ እምነ ታችን ሊያውቁ ለሚሹም የውጭ ሰዎች መጽሐፉ በእንግሊዝኛ ቋንቋ ተተርጕሞ ስለቀረበ ለማንበብ ያመቻቸዋል ። የሃይማኖታችንን ምንነት ከስረ መሠረቱ ጠንቀቀው ካለማወቀ የተነሣ የተዛባ አመለካከት ፡ ፈር የሳተ አስተያየት የሚሠነዝሩት ሁሉ በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ትክክለ ኛውን እምነት ከምንጩ ሊያገኙ ይቻላቸዋል ። በማወቅም ሆነ ባለማወቀ በስሕተትም ሆነ በድፍረት ለሚናገሩት ሰዎች አስተዋይ አእምሮ እንዲሰጣቸው እንመኛለን ።

ከዚህም ሌላ በኦሪየንታል ኦርቶዶክስና በምሥራቅ ኦርቶዶክስ አብያተ ክርስቲያናት ፡ በኦርቶዶክስ አብያተ ክርስቲያናትና በምዕራብ አብያተ ክርስቲያናት መካከል ባለው የትምህርተ ሃይማኖት ፡ ቀኖናና ሥርዓተ አምልኮት ልዩነት ላይ ውይይት ሊደረግ ይገባዋል የሚሉ ወገኖች ሁሉ የቤተ ክርስቲያናችን ጥንታዊ ትክክለኛና የማይዛባ እምነትና ሥርዓት በዚህ መጽሐፍ ውስጥ የተገለጸ መሆኑን እንዲያውቁልን እንሻለን ። «… ሁሉም አንድ ይሆኑ ዘንድ …» ብሎ ጌታ እንደተናገረው ቤተክርስቲያናችን የክርስቲያኖችን ኅብረትና አንድነት በመሠረቱ የማትቃወም ብትሆንም ለዚህ ሲባል እምነትና ሥርዓተ አምልኮት እንዳይፋለስ ብርቱ ጥንቃቄ መደረግ እንዳለበት ታምናለች ።

መጽሐፉ የቤተክርስቲያኒቱን እምነት ፡ ሥርዓተ አምልኮትና የውጭ ግንኙነት በሚገባ እንዲገልጽ ታስቦ በጥንቃቄና በጥራት የተዘጋጀ ስለሆነ ጠቀሜታው ከፍ ያለ ነው ። ይህ መጽሐፍ የእምነታ ችንን አዕማድ ዋና ዋና ነጥቦችን ጠቅሎ አስፍሯል ። በረጋ አእምሮ

በተሰበሰበ ኀሊና እግዚአብሔርን አጋዥ አድርጎ ላነበበው የሃይማኖትን ሐዋርያዊ መሠረት ቁልጭ አድርጎ ያሳያል ። መንፈሳዊ በረከትንም ያድላል ። እያንዳንዱም ምእመን እምነቱን በሚገባ ተረድቶ ፣ ሃይማ ኖቱን እንዲጠብቅና እንዲከላከልም ታላቅ መሣሪያ ይሆነዋል ። ቸርነቱ የማያልቅበት ፣ በዓለሙ ምሉዕ የሆነውን የጌታችን የመድኃኒታችን የኢየሱስ ክርስቶስን ጸጋና በረከት ይሳተፍ ዘንድ ንጹሕ ልቡናንና ቀን መንፈስን ያሳድርበታል። በመጨረሻም ምእመናንን ደጋግሜ አደራ የምለው ፣ እምነታችን ሥርዓታችን ፣ ትውፊታችን አንገዳ ደራሽ ሳይሆን ጥንታዊና ሐዋርያዊ ፣ በጠንካራ አለት ላይ እንደተገነባው ቤት ጽኑ መሠረት ያለው ስለሆነ ይህን መጽሐፍ በማንበብ ሃይማኖታችሁን በሚገባ እንድትረዱና እንድትጠብቁ ነው ።

ወስብሐት ለእግዚአብሔር
እግዚአብሔር ኢትዮጵያን ይባርክ

አባ ጳውሎስ
ፓትርያርክ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ዘኢትዮጵያ
ታኅሣሥ 29 ቀን 1988 ዓ.ም.
አዲስ አበባ ፣ ኢትዮጵያ

መቅድም

ኢትዮጵያ በመጽሐፍ ቅዱስም ሆነ በዓለም ሥነ ጽሑፍ የታወቀች ቢሆንም በበለጠ የምትታወቀውና በሁሉም ዓይን ጎልታ የምትታየው «የጥበብ መጀመሪያ እግዚአብሔርን መፍራት ነው» ከሚለው የመጽሐፍ ቅዱስ ቃል ጋር ተያይዞ በተመሠረተው የአምልኮተ እግዚአብሔር ታሪኳ ነው ። (መዝ·110፡10 ፣ ምሳ·1፡7)።

ኢትዮጵያና ኢትዮጵያውያን በቅዱሳት መጻሕፍት ፣ በጥንታውያን የታሪክ ሠነዶችና በሥነ ጥንት ጥናት በቀይ ባሕር አካባቢና በዓባይ ሸለቆ ዙሪያ ከታወቁት አህጉር ሕዝብ ጐን ተገቢ ቦታዎችን ይዘው የሚገኙ ናቸው ።

በጥንታዊ ታሪክ መነሻነት ኢትዮጵያ የሚለው ቃል በመልክዐ ምድር አቀማመጥ ከግብፅ በስተደቡብ የሚገኝ በዘርና ቀለሙ እስከ ሕንድ ውቅያኖስ የሚደርስ ቀለምንና ዘርዐ ትውልድን የሚያመለክት የአካባቢ መጠሪያ መሆኑ ይታወቃል ።

ኢትዮጵያ የሚለው ስም ከሁለት የዕርዕ ቃላት መልከ–ጠይም የሚለው ተወስዶ በዚህ አካባቢ ለሚኖረው ሕዝብ መጠሪያ ስሙ ነው ። ሀገሪቱንም ኢትዮጵያ ያሰኘው የኗሪዎቹ ደም ግባት ነው ።

ኢትዮጵያ የሚለው ክልልም በየጊዜው የመስፋትና የመጥበብ ታሪክ ያጋጠመው ቢሆንም የምድረ ኢትዮጵያ ማዕከሉ የጥቁር ዓባይ መፍለቂያ (መነሻ) መሆኑ ግልፅ ነው ።

መጽሐፍ ቅዱስ የሁሉንም ነገር አጀማመር የሚነግረን ልዩ መጽሐፍ በመሆኑ በኦሪት ዘፍጥረት ምዕራፍ 2፡13 ላይ «የሁለተኛው ወንዝ ስም ግዮን ነው ፣ እርሱም የኢትዮጵያን ምድር ሁሉ ይከባል» ይላል። ነቢየ እግዚአብሔር ዳዊትም «ኢትዮጵያ እጆቿን ወደ እግዚአ ብሔር ትዘረጋለች» ብሏል ። (መዝ· 67፡31)።

ኢትዮጵያ የሚለው ስመ ተጸውዖ በመጽሐፍ ቅድሱ በብዙ ቦታ ይገኛል። የብሉይ ኪዳን ነቢያትም ወደ ዝርዝር ጉዳይ ሳይገቡ የኢትዮጵያን ስም ይጠራሉ ።

ከልደተ ክርስቶስ በፊት በ800 ዓመት አካባቢ የነበረው ግጥም ገጣሚው ግሪካዊው ሆሜር በግሪክኛ ሥነ ጽሑፍ ስለ ኢትዮጵያውያንና ስለሚኖሩበትም አካባቢ ገልጾአል ።

ከሆሜር በኋላ ከልደተ ክርስቶስ በፊት ከ400–300 ዓመት የነበረው የታወቀው ታሪክ ጸሐፊ ሄሮዶቱስም በመጽሐፉ ኢትዮጵያውያን የሚኖሩበት ከግብፅ ደቡብ መለስ የሚገኝና ቀይ ባሕርንም ተከትሎ እስከ ሕንድ ውቅያኖስ የሚደርስ አካባቢ እንደነበርና የእነዚህንም ኢትዮጵያውያን የኑሮ ሁኔታ ሲገልጽ «የዕድሜ ባለጸጋዎች» እንደነበሩ ያመለክታል ።

እንግዲህ በዚህ ሁሉ ገጽታ ኢትዮጵያ በአፍሪካ ክፍለ ዓለም በሰሜን ምሥራቅ አፍሪካ የምትገኝ የረዥም ዘመን ታሪክ ያላት ሀገር ናት ።

ኢትዮጵያ እግዚአብሔርን ሳታውቅ የኖረችበት ጊዜ እንደሌለ ቢታወቅም ንግሥተ ሳባ በታሪክ የሰማችውን የሰሎሞንን ጥበብ ለማየትና በዘመኑ የነበረውን የሀገራችንን ሥልጣኔ ለማስተዋወቅ የብሉይ ኪዳንንም እምነትና ትምህርት ጥበብንም ከመሠረቱ ለመረዳት ወደ ኢየሩሳሌም ባደረገችው ጉዞና በተፈጠረው ግንኙነት ምክንያት የብሉይ ኪዳን እምነትና ጽላተ ሙሴ ወደ አገራችን ገብተዋል ።

ከዚያ ዘመን ጀምሮ ሀገራችን ኢትዮጵያ የብሉይ ኪዳን እምነት ትምህርትና ሥርዓት የሚፈጸምባት የጽላተ ሙሴ መንበር ሆና ትኖራለች። (1ነገሥ· 10፥1–9)

በዚህ የታሪክ የሥልጣኔና የእምነት ግንኙነት ምክንያት ኢትዮጵያ ውያን ረዥሙንና አድካሚውን የበረሃ ጉዞ በእግርና በእንስሳ ጀርባ እየተጓዙ በዳዊት ከተማ በኢየሩሳሌምና በአካባቢዋ የቦታ ባለ ይዞታ ሆነዋል ። ይህም ለኢትዮጵያውያን ብቻ ሳይሆን ለመላው ጥቁር ሕዝብ የታሪክ ኩራትና የሥልጣኔ ምልክት ሆኗል ። የክርስትናውም እምነት በዚሁ የታሪክና የሃይማኖት ግንኙነት መሠረት አምልኮተ እግዚአብ ሔርን ለመፈጸም ወደ ኢየሩሳሌም በሄደው ኢትዮጵያዊ ጃንደረባ አማካ ኝነት በ1ኛው ምእት ዓመት ወደ ሀገራችን እንደገባ በማያሻማ ሁኔታ በቅዱስ መጽሐፍ የተገለጠ ነው ። (የሐዋ· 8፥26–39)።

ነገር ግን የቤተክርስተያኒቱ ህልውና በኤጲስ ቆጶስ ተባርኮና ተቀድሶ ምሥጢራተ ቤተክርስቲያንን መፈጸም የተጀመረው በ4ኛው መቶ ዓመት ከእስክንድርያው ሊቀ ጳጳሳት ከቅዱስ አትናቴዎስ በተሾመው በቅዱስ ፍሬምናጦስ ነው ። ከእስክንድርያም ጋር የተመሠ ረተው መንፈሳዊ ግንኙነት በዚሁ ሃይማኖታዊ ታሪክ መነሻነት ነው ።

ኢትዮጵያ ከልደተ ክርስቶስ በፊት በሙሴ ሕግ ከጊዜ በኋላም ሐዲስ

ኪዳኑን በመማር በማስተማር በእነዚህ ሁለት ዓበይት ሕግጋት በቅደም ተከተል ስመ እግዚአብሔርን በመጥራት ፣ ሕገ እግዚአብሔርን በመጠበቅ አምልኮቱንም በመፈጸም ስትመራ የቆየች የሃይማኖት ሀገር ስትሆን የዕድገቷም ዓላማና አቋም በዚሁ ዓይነትና መጠን የተገነባ ሆኖ ከአንዱ ትውልድ ወደ ተከታዩ ሲወርድና ሲወራረስ መጥቶ አሁን ከአለበት ደረጃ ላይ ደርሶ ይታያል ።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን የኬልቄዶንን ጉባኤ ከማይቀበሉት የኦርቶዶክስ ተዋሕዶ አብያተ ክርስቲያናት አንዷ ናት ።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ፣

ሀ) ጌታችን መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ የሠራውን ፣

ለ) ሐዋርያት ያስተማሩትን ፣

ሐ) በሦስቱ ጉባኤያት የተወሰኑትን ማለት በመንፈስ ቅዱስ አጋዥነት እየተመሩ
318 ቅዱሳን አበው በ325 ዓ·ም· በኒቅያ ፣ 150 ቅዱሳን አበው በ381 ዓ·ም· በቍስጥንጥንያ ፣
200 ቅዱሳን አበው በ431 ዓ·ም· በኤፌሶን ያስተማሩትንና የወሰኑትን ፣
ከእነዚህም ቅዱሳን አበው ትምህርትና ውሳኔ ጋር የሚተባበሩ በየጊዜው የተነሡ ቅዱሳን አበው ያስተማሩትንና የእነርሱንም የተቀደሰ ሥርዓታቸውን አምናና ተቀብላ ታስተምራለች ።
ከ4ኛው መቶ ዓመት እስከ 7ኛው መቶ ዓመት የነበረው ጊዜ እርኪ የቤተክርስቲያን ታሪክ የተፈጸመበት አንድ ወቅት ነበር።

ይህም ጊዜ ቅዱሳት መጻሕፍት ከዕርዕና ከመሳሰሉት ጥንታውያን የሥልጣኔ ቋንቋዎች ወደ ግዕዙ ብሔራዊ ቋንቋ የተተረጐሙበት ፣ ገዳማዊ ሕይወት ፣ የተመሠረተበት ፣ የቤተክርስቲያናችን የውዳሴ ፣ የቅዳሴ ፣ የዝማሬ ፣ የዜማ ስልቶች በፈቃደ እግዚአብሔር በኢትዮጵያዊው አባት በቅዱስ ያሬድ የተደረሱበት የሥነ ጽሑፍ ውበት የታየበት ወቅት ነበር ።

በ7ኛው መቶ ዓመት ሰሜን አፍሪካና በከፊል መካከለኛው ምሥራቅ በሰለሙ ዓረቦች በመወረሩና ይህም ሁኔታ ከጊዜ በኋላ በቀይ ባሕር

አካባቢ ቀይ ባሕርን ተከትሎ እስከ ሕንድ ውቅያኖስ እየሰፋ በመምጣቱ የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ከክርስትናው ዓለም ጋር የነበራት ግንኙነት ተቋረጠ ።

በ9ኛው መቶ ዓመት በኢትዮጵያ የክርስትናው ታሪክ ተቃዋሚ ሆና በተነሣችው በዮዲት (በጉዲት) ቤተክርስቲያናችን ብዙ ቅርሶችን አጥታለች ። የብዙ ሰዎችም ሕይወት ጠፍቷል ።

ከ10ኛው እስከ 15ኛው ክፍለ ዘመን የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን በ9ኛው መቶ ዓመት የተደመሰሰውን ታሪኳን መልሳ በማደስና በአሠራራቸውም በዓለም ተወዳዳሪ የሌላቸው አብያተ ክርስቲያናት የታነጹበት ስብከተ ወንጌል በመላ ሀገሪቱ የተስፋፋበት ገዳማዊ ሕይወት በበለጠ የታደሰበት ሥነጽሑፍ የዳበረበት አምልኮተ ባዕድ የጠፋበት ቅዱሳት መጻሕፍት ከዓረብኛ ወደ ግዕዝ ቋንቋ በብዛት የተተረጐሙበት ጊዜ ነበር ።

16ኛው ክፍለ ዘመን በኦቶማን ኢምፓየር ደጋፊነት በሀገሩ ላይ ያመፀው የውስጥ ጠላት የሆነው ግራኝ መሐመድ በቤተክርስቲያናችንና በሀገራችን ህልውና ላይ ከባድ ጉዳትን ያደረሰበት ወቅት ነበር ። ይህም ዘመን በኢትዮጵያ ታሪክ የጨለማው ዘመን በመባል የታወቀ ነው ። በዚያን ጊዜ ግራኝ መሐመድ ከምሥራቅ ኢትዮጵያ ተነሥቶ ወደ መሐል ኢትዮጵያ በመምጣት ከዚያም ወደ ሰሜን ኢትዮጵያ በማምራት በሀገሪቱ የነበረውን የክርስትና ታሪክ ደምስሶ የድጋፍ ሰጭውን የኦቶማን ኢምፓየር አገዛዝን ለመተካት ነበር ፣ ግን በጊዜው የነበረው ኢትዮጵያዊ ትውልድ በሃይማኖቱ የጸና ፣ በሥነ ምግባሩ የተዋበ ፣ በሀገር ፍቅር የነደደ በመሆኑ ያን የውስጥ ጠላት ኢብራሂም ግራኝ መሐመድን ከነሠራዊቱ በእግዚአብሔር ኃይል በመደምሰስ ድልን ተቀዳጅቷል ።

በ16ኛው ክፍለ ዘመን ግራኝ መሐመድ ያደረሰው ጥፋትና እልቂት የ15 ዓመታት የመከራ ዘመን ቢሆንም በኢትዮጵያ ታሪክ በአጥፊነቱ ተወዳዳሪ የማይገኝለት ዘመነ ሰማዕታት ነበር ።

በግራኝ መሐመድ ወረራም ወቅት በርዳታ መልክ ከመጡት የፖርቱጋል ወታደሮች ጋር ተሰባጥረው የመጡ ጀስዊት መነኮሳትም እንደነበሩ ታሪክ ያስታውሰናል ። በነዚህም መነኮሳት ምክንያት በሀገራችን ብዙ ደም ፈሷል ።

ከ18ኛው ክፍለ ዘመን አጋማሽ እስከ 19ኛው መቶ ዓመት አጋማሽ ድረስ ለአንድ መቶ ዓመት ያህል በተራዘመው ዘመነ መሳፍንት ቤተክርስቲያናችን ያጋጠማትን ፈተና ሁሉ አልፋ ፤

ሀ) የቅኔና የሰዋስው ሥነ ጽሑፍ ማእከላት የሆኑ ትምህርት ቤቶችን ፤

ለ) የትርጓሜ መጻሕፍት ጉባኤያትን ፤

ሐ) የጸዋትወ ዜማ ትምህርት ቤቶችን በማስፋፋትና በማጠናከር ርምጃዋ ሳይታጠፍ እንደገና በ19ኛው ክፍለ ዘመን አጋማሽ ላይ በአፄ ቴዎድሮስ አነሣስ የሀገሪቱ አንድነት ተጠብቆ ወደሚቀጥለው ዐረፍተ ዘመን ለመሸጋገር በቅታለች ።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን በማንም ሰው ዓይን መታየት ያለባት በታሪካዊነቷ ብቻ ሳይሆን በአፍሪካ ቀንድ ለእግዚአብሔር መንግሥት ጽናት የራሷ የሆነ የክርስትና ታሪክ በማቈየቷና ለሀገር አንድነትና ነጻነት በአደረገችውም መሥዋዕትነት ጭምር መሆን አለበት።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን በዚህ ረጅም የታሪክ ዘመን ለሃይማኖቷ ለነጻነቷ ፤ ለሀገር ዕድገት ፤ ለኅብረተሰብ አንድነት ከፍተኛ መሥዋዕትነትን የከፈለች መሆኑ ግልጽ ነው ። ይህን ሁሉ ታሪክ ሁሉም ሰው እንዲያውቀው ማድረግም ተገቢ ነው ።

በየጊዜው የኢትዮጵያን ገጽታ ለማጥፋትም ሆነ ኢትዮጵያን ለመውረር የፈለጉና የሚፈልጉ ክፉዎች ኃይላት ሁሉ ለዓላማቸው መሳካት በመጀመሪያ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያንን መደምሰስ ወይንም በተለያየ ምክንያት ማዳከም ነበር ።

በ19ኛው ክፍለ ዘመን የአውሮፓውያንን ሥልጣኔ ወደ ኢትዮጵያ ለማስገባት ከፍተኛ ጥረት ተደርጎ ነበር ።

የአውሮፓ ኃያላን መንግሥታት ኢትዮጵያ የአፍሪካ የሥልጣኔ ማእከል እንዳትሆን በስውር ተስማምተው ተባብረው በ19ኛው ክፍለ ዘመን ፍጻሜ አካባቢ የኢጣሊያ ወረራ በኢትዮጵያ ላይ እንዲፈጸም ሆነ ። በሃያኛው ክፍለ ዘመንም ሞሶሎኒ ኢትዮጵያን በቅኝ ገዥነት ለመያዝ በተነሣ ጊዜ ለዓላማው መሳካት በኢትዮጵያ በመጀመሪያ መደምሰስ ከአለባቸው አንዷ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን

እንደነበረች ታሪክ ያስረዳናል ። ይህም ከ1928 እስከ 1933 ዓ·ም· ድረስ በተደረገው ወረራ በተግባር የታየ ነው ። ይሁን እንጂ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን የደረሰባትን ጥፋትና ጥቃት ተቋቁማና እንደገና አንሠራርታ የኢትዮጵያን ታሪክ አደራጅታ ወደ ነበረበት መልሳ ሕዝብ በማገልገል ላይ ትገኛለች ።

ሃያኛው ክፍለ ዘመን እንደ 5ኛው ፤ 11ኛውና 16ኛው ክፍለ ዘመን የመለያያ ፤ የመወጋገዣና የግጭት ሳይሆን የራስን ዓላማ ሳይለቁ ተቀራርቦ በመወያየት ለችግሩ መፍትሔ የሚሰጥበት ነው ።

በ5ኛው መቶ ዓመት «ከሁሉ በላይ የምትሆን ሐዋርያት የሰበሰቧት አንዲት ቅድስት ቤተክርስቲያን» ከሁለት መከፈል በቤተክርስቲያን ታሪክ እጅግ በጣም የሚያሳዝን ነበር ።

በመሠረቱ የእግዚአብሔር ቤተክርስቲያን አንዲት ናት ። ሰዎችም እንደየፍላጐታቸው በየጊዜው ሊከፋፍሏት አይችሉም ። ይሁንና ቤተክር ስቲያናችን በኢኩሜኒዝም መንፈስ የምትሳተፍባቸው ዓለም አቀፍ የክርስትና መድረኮች አሏት ።

የኬልቄዶንን ጉባኤ ከማይቀበሉት የኦሪየንታል ኦርቶዶክስ አብያተ ክርስቲያናት አንዷ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን መሆንዋን ከላይ ገልጸናል ።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ከኦሪየንታል ኦርቶ ዶክስ አብያተ ክርስቲያናት ጋር ያላትን የሃይማኖት አንድነት አጽንታና አክብራ የያዘች ስትሆን የምትመራውና የምትተዳደረውም ከሐዋርያት በተገኘው ትውፊት መሠረት በቅዱስ ሲኖዶስ ነው ።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ከቀደምት ነቢያት ጀምሮ ለሃይማኖት አባቶችና ለቤተክርስቲያን መሪዎች በነበራት ፍቅርና መንፈሳዊ አክብሮት የእስክንድርያ ቤተክርስቲያን «የኒቅያ ጉባኤ ውሳኔ ነው» ብላ በጻፈችው የተንኮል ድንጋጌ ለአንድ ሺህ ስድስት መቶ ዓመታት ከራስዋ ልጆች ሳትሾም ከእስክንድርያ ጳጳሳትን እየተቀበለች ስታስተናግድ ኖራለች ።

ቤተክርስቲያኒቱ ለ1600 ዓመታት በእስክንድርያ ቤተክርስቲያን ሥር በኖረችበት ጊዜ ከግብጽ የሚመጡት ጳጳሳት የእኛን ቋንቋ ካለማወ

ቃቸው እኛም የእነርሱን ቋንቋ ካለማወቃችን የተነሣ ባለመግባባት ብዙ ድክመት ታይቷል ።

የክርስትና እምነት እስከ ጕረቤት የመላው አፍሪካ አህጉር ሊዳረስ ሲችል በሀገር ውስጥ እንኳ እንደሚገባ አልተስፋፋም ። ቀድሞ ከነበሩት ት/ቤቶች በቀር ትምህርት ቤቶች በከፍተኛ ደረጃ አልተቋቋሙም ያን ጊዜ በነበረው የግብጻውያኑ ተጽዕኖም ምክንያት የውጭ ግንኙነታችን በሰፊው አልተዘረጋም ።

ከዚህም ከባድ የአስተዳደር ተጽዕኖ ለመላቀቅ የሰው ኃይል ፣ የጊዜና የብዙ ሀብት መሥዋዕትነት ተከፍሎአል ።

ከሺህ ስድስት መቶ ዓመታት በኋላም የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን በብዙ ትግልና ፈሊጥ ከራስዋ ልጆች መርጣ ለመሾም የምትችልበትን መንፈሳዊ መብትና ነጻነት በማስገኘትና የራስዋ ባለቤት ለመሆን በማብቃት ግርማዊ ቀዳማዊ ዐፄ ኃይለ ሥላሴ ታሪክና ትውልድ የማይረሳው ገድል ፈጽመዋል ።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ለመንበረ ማርቆስ ያላት አክብሮት የተጠበቀ ቢሆንም በግብጽ ቤተክርስቲያን መሪዎች በየጊዜው የሚፈጠረው የበላይነት ስሜት በሁለቱ አብያተ ክርስቲያናት መካከል ያለውን ግንኙነት እያሻከረ ነው ።

ተፈላጊ ያልሆነ ይህ አይነቱ ቅራኔ እንዲቀር በየጊዜው ቢሞከርም በኢየሩሳሌም የሚገኘውን የቦታ ይዞታችንን ለማሳጣት የሚደረገው ሴራ ቤተክርስቲያናችንን እያሳዘነ ነው ።

ይሁን እንጂ ቤተክርስቲያን በክርስቶስ ደም የተመሠረተች አሐቲ እንደ መሆንዋ መጠን የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን በተሠማራችበት አቅዋምዋ ጸንታ እምነትዋንና ሥርዓትዋን ከማስፋፋት የሚያግዳት አይኖርም ።

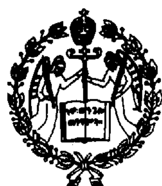
የሁለቱ አብያተ ክርስቲያናት ግንኙነትም በመንፈሳዊ አመለካከት እየተመረመረ ወደፊት የተሻለ መልክ እንደሚኖረው ተስፋ ታደርጋለች ፣ ምኞትዋም ጸሎትዋም ነው ።

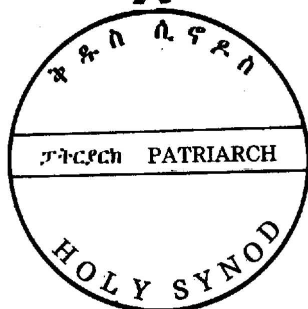
የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን በሀገር ውስጥ 32 አህጉረ ስብከት ያሏት ሲሆን ፣ በውጭ ሀገርም በኢየሩሳሌም ፣ በካሪቢያን

ደሴቶችና በላቲን አሜሪካ ፣ በአሜሪካ ፣ በአውሮፓ ፣ በአፍሪካ ፣ በካናዳና በአውስትራሊያ አህጉረ ስብከት አሏት ።

የኢየሩሳሌሙ ይዞታ ከልደተ ክርስቶስ በፊት ጀምሮ ከብሉይ ኪዳኑ እምነት ጋር በነበረው ግንኙነት ተያይዞ የመጣ የታሪክ ይዞታ ነው ። የኢትዮጵያ አርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን 40,000,000 (ዐርባ ሚሊዮን) ምእመናን 400,000 (ዐራት መቶ ሺህ) ካህናት ፣ 30,000 (ሠላሳ ሺህ) የሰበካ አብያተ ክርስቲያናት አሏት ።

በዚህም ሁሉ ከመንበረ ፓትርያርክ እስከ አጥቢያ ቤተክርስቲያን በዘረጋችው የአስተዳደር መዋቅር በቃለ ዓዋዲው ደንብ መሠረት መንፈሳዊና ማኅበራዊ አገልግሎትዋን በስፋት ታበረክታለች ።

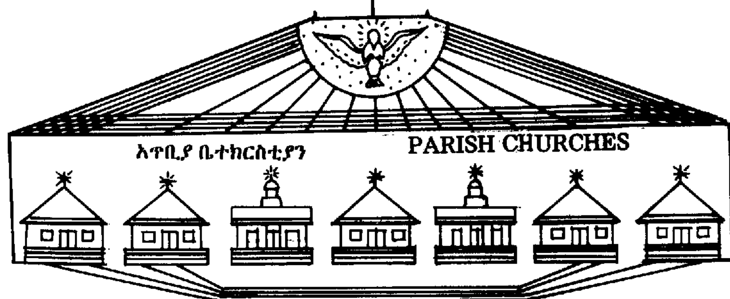

መንበረ ፓትርያርክ ጠ/ጽ/ቤት
PATRIARCHATE
HEAD OFFICE

አህጉረ ስብከት
DIOCESES

ወረዳ ቤተክህነት
DIST. ECCL. OFFICE

መግቢያ

በነቢያትና በሐዋርያት መሠረትነት ላይ የታነጸችው ጥንታዊት የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ከአበው የተቀበለችውን እምነት ፣ ትምህርትና ትውፊት ጠብቃ በቃልና በጽሑፍ እያስፋፋች ከትውልድ ወደ ትውልድ ስታስተላልፍ ቆይታለች ።

እምነትዋን ፣ ትምህርትዋንና ሥርዓትዋን ፣ ታሪኳንና ትውፊትዋን የሚገልጹ መጻሕፍትን በየጊዜው እያዘጋጀች ለሕዝብ ታቀርባለች ። በመላ አገሪቱ የሚገኙ መምህራንና ሊቃውንትም የቤተክርስቲያኒቱ እምነትና ሥርዓት የሚጠበቁበትን መንፈሳዊ አገልግሎት በቃልም በጽሑፍም ሲያበረክቱ ኖረዋል ፣ በማበርከትም ላይ ናቸው ።

በክርስቶስ ደም ለተዋጀችው ለዚች ቤተክርስቲያን ሀልውና የበላይ ጠባቂ የሆነው ቅዱስ ሲኖዶስም አደራውንና ኃላፊነቱን በተግባር ለመወጣት የሚያደርገው ሁለንተናዊ እንቅስቃሴ ከጊዜ ወደ ጊዜ እየተጠናከረ በመምጣት ላይ ነው ። ይህንኑ በተመለከተ በቅርቡ ተዘጋጅተው ለሕዝበ ክርስቲያኑ የተሠራጩ የሕግና የሥርዓት የሃይማኖትም መጻሕፍት ከሁሉም ጊዜ በበለጠ ለሚያረገው እንቅስቃሴ በጥሩ ምሳሌነት ሊጠቀሱ የሚችሉ የሥራ ውጤቶች ናቸው ። የቤተክርስቲያኒቱን እምነትና ትምህርት ፣ ታሪክና ትውፊት የሚመለከቱ ለምእመናን ጠቃሚ የሆኑ መጻሕፍትን አሁንም በብዛትና በስፋት እያዘጋጁ የማሠራጨት ዕቅዱ ቀጥሎአል ። በዚህም መሠረት ይህ በመጠኑ አነስተኛ የሆነ በይዘቱ ግን ጥልቅ መልእክት ያለውና የቤተክርስቲያኒቱን እምነት ፣ ትምህርትና ሥርዓተ አምልኮት ጠቅለል ባለ መልኩ የያዘ መጽሐፍ ተዘጋጅቷል ።

መጽሐፉ ከትምህርተ ሃይማኖቱና ሥርዓተ አምልኮቱ ጋር ቤተክርስቲያኒቱ ከጐረቤትና ከውጭው ዓለም ጋር ያላትን የቆየ የወዳጅነት ፣ የተራድኦና የሰላም ግንኙነት በሰፊው ይገልጣል ።

በአሁኑ ጊዜ ስለ ኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን መንፈሳዊ አቋም ፣ ይዞትና እንቅስቃሴ ለማወቅ የሚሹ ብዙዎች ናቸው ። ይልቁንም ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ጳውሎስ ፓትርያርክ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ዘኢትዮጵያ በአሁኑ ጊዜ የቤተክርስቲያኒቷን ዕድገት ለማጠናከር ከአኃት አብያተ ክርስቲያናት ጋር የበለጠ መቀራረብና መገናኘት ፣

ከምሥራቅ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያንም ጋር የተራድኦ ግንኙነት እንዲኖር በሚያደርጉት ከፍተኛ ጥረት የቤተክርስቲያኒቱን እምነትና ትምህርት ፣ ትውፊትና ታሪክ አጠር ባለ ዝግጅት ፣ ጥርት ባለ አጻጻፍ አዘጋጅቶ ማቅረብና ማሳወቅ እጅግ አስፈላጊ ሆኖ በመገኘቱ ቅዱስነታቸው በሰጡት መመሪያ መሠረት ይህ የእምነትና ሥርዓተ አምልኮት መጽሐፍ በቅዱስ ሲኖዶስ አባላትና በቤተክርስቲያኒቱ ምሁራን ቅንጅት ተዘጋጅቶ በቅዱስ ሲኖዶስ ተመርምሮ እንዲታተም ተደርጓል ።

በስመ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ አሐዱ አምላክ አሜን

ክፍል ፩

እምነት

በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ትምህርት ከሁሉም ቅድሚያ የሚሰጠው ሃይማኖት ነው ፣ ቤተክርስቲያኒቱ ያለ ሃይማኖት እግዚአብሔርን ማገልገል እንደማይቻል ታምናለች ። የእግዚአ ብሔርም መንግሥት የሚወረሰው በሃይማኖት መሆኑን ለምእመናን ታስተምራለች ።

ምዕራፍ ፩

ሀልዎተ እግዚአብሔር (የእግዚአብሔር መኖር)

እግዚአብሔር የሚለው ስም የባሕርይ ስም ነው ። ትርጉሙም ዓለምን ፈጥሮ የሚገዛ ማለት ነው ።

የማይታይና የማይመረመር ሁሉን ማድረግ የሚችል ሁሉንም የፈጠረ መጀመሪያና መጨረሻ የሌለው ዘለዓለማዊ አምላክ መኖሩና ራሱን ለሰው ልጆች እንደገለጠ በቅዱሳት መጻሕፍት ተረጋግጧል ። (ዘጸአ.3፡6)

የዚህን ዘለዓለማዊ አምላክ መኖር ከሚያስረዱን የአእምሮ ማስረ ጃዎች ጥቂቶቹ የሚከተሉት ናቸው ።

ፍጥረት፡—የሰው ልጅ የእግዚአብሔርን መኖር ለመረዳት ብዙ ተመራምሮአል። በምርምሩም የእግዚአብሔርን መኖር ወደማወቅ የሚያ ደርሱ መንገዶችን አግኝቶአል ። ለማንኛውም ነገር ምክንያት አለው ። ለሥዕል ሠዓሊ ፣ ለመጽሐፍ ጸሐፊ ፣ ለወንበር ጠራቢ አለው ።

ለሚንቀሳቀስ ነገር ሁሉ አንቀሳቃሽ አለው ። በዚህ መሠረት ፤ "ፍጥረት ያለፈጣሪ የተገኘ አይደለም" ወደሚለው እምነት ተደርሶአል ። ፍጥረት ሁሉ ከታናሹ ጀምሮ እስከ ታላቁ ፤ አእምሮ ከሌለው ጀምሮ ከፍተኛ አእምሮ እስካለው ድረስ የእግዚአብሔርን መኖር ወደማወቅ ይመራል ፤ ስለዚህም ሰሎሞን "እግዚአብሔርን የማወቅ ጉድለት በልባቸው ያለባቸው ሰዎች ሁሉ በእውነት ከንቱ ናቸውና በእነዚህ በሚታዩ ፍጥረቶቹ በዚህ ዓለም የሚኖር እርሱን ያውቁ ዘንድ ተሳናቸው ፤ ሥራውንም እያዩ ፈጣሪያቸውን አላወቁም ፤ ..... ፀሐይና ጨረቃን አይተው የፈጠራቸውን ይወቁ..." (ጥበብ 13፡1–10) ይላል ። ኢዮብም "እንስሶችን ጠይቅ ያስተምሩህማል ። የሰማይንም ወፎች ጠይቅ ይነግሩ ሀማል ። ወይም ለምድር ተናገር እርስዋም ታስተምርሀለች ፤ የባሕርም ዓሣዎች ይነግሩሀል ፤ የእግዚአብሔር እጅ ይህን እንዳደረገ ፤ ከእነዚህ ሁሉ ይህን የማያውቅ ማን ነው?" ብሏል (ኢዮብ 12፡7–9) ። ቅዱስ ዳዊትም በመዝሙር 18፡1–2 "ሰማያት የእግዚአብሔርን ክብር ይናገራሉ የሰማይ ጠፈርም የእጆቹን ሥራ ያወራል" በማለት ተናግሮአል ።

ታላቁ ሐዋርያ ቅዱስ ጳውሎስም ከዚህ ግልጥ በሆነ ሁኔታ እግዚአብሔር በፍጥረቱ ለፍጥረቱ እንደሚታወቅ ሲያስረዳ እንዲህ ይላል። "ዓለም ከተፈጠረ ጀምሮ ታይቶ የማይታወቅ እግዚአብሔር ለፍጥረቱ በሥነ ፍጥረት ይታወቃል ።" (ሮሜ 1፡19–20)።

ቅዱስ ዮሐንስ አፈወርቅ ይህን የሐዋርያውን መልእክት በተረጐመበት ድርሳኑ እንዲህ ይላል "እግዚአብሔር ገናናነቱ በሥራው ይታወቅ ዘንድ ሁሉን ካለመኖር ወደ መኖር አመጣ ። ነፍስ በሰው ውስጥ እንደማትታይ ግን በሰውነት እንቅስቃሴ እንደምትታወቅ እግዚአብሔርም በሥጋዊ ዐይን አይታይም ግን በፈቃዱና በሥራው ይገለጣል ፤ ይታወቃልም ። በባሕር ላይ ተንሳፍፋ ወደፊት የምትጓዝ መርከብን የሚመለከት ሰው በውስጥዋ የሚመራት ነጂ እንዳለ ማወቅ አለበት እንደዚሁም ምንም በዓይነ ሥጋ ባይታይ ሁሉንም የሚመራ እግዚአብሔር እንደሆነ ማስተዋል ይገባዋል ። (የዮሐንስ አፈወርቅ ትርጓሜ ፤ ሮሜ 1፡19–20) ።

<u>ልቡና</u>፡– "ሕግ የሌላቸው አሕዛብ ከባሕርያቸው የሕግን ትእዛዝ ሲያደርጉ እነዚያ ሕግ ባይኖራቸው እንኳ ለራሳቸው ሕግ ናቸውና

እነርሱም ልቡናቸው ሲመሰክርላቸው አሳባቸውም እርስ በርሱ ሲካሰስ ወይም ሲያመካኝ በልባቸው የተጻፈውን የሕግ ሥራ ያሳያሉ።" (ሮሜ 2፡ 14–15)። ሰው በልቡናው ውስጥ ባለው መንፈሳዊ ሕግ አነሳሽነት መልካም ይሠራል ከክፉም ይርቃል ። ተላልፎ ክፉ ቢሠራም እንኳ ሕሊናው ይወቅሰዋል ። መልካም የሚሠራ ዋጋ እንደሚያገኝ ክፉ የሚሠራም እንደሚቀጣ ይኸው ሕሊናው ይመሰክርበታል ። ይህ ዓይነቱ ሕሊና ለደግም ሆነ ለክፉ እንደሥራው ዋጋ የሚከፍል አንድ አምላክ መኖሩን ወደ ማወቅ ይመራል ።

ታሪክ፡– በዚህ ዓለም አምልኮት የሌለው ሕዝብ እንዳልኖረ የሰው ልጅ ታሪክ ያስረዳል ። ከጥንት ጀምሮ እስከ አለንበት ዘመን ድረስ የአልምኮቱ ዓይነት ይለያይ እንጂ ሁሉም በየወገኑ ባዕድ አምላክ ወይም ብዙዎች አማልክትን ያመልካል ። ይህም ሁሉ የሚያሳየው የአንድ እውነተኛ አምላክ መኖርን ነው ። እግዚአብሔር ባይኖር ሰው ይህን የአምልኮት ጠባይ ከየት ሊያገኝ ቻለ? (የሐዋ·14፡11–16 ፡ 17፡26–29) ።

በቅዱሳት መጻሕፍት ስለ እግዚአብሔር መኖር በሰፊው ከመነገሩም በላይ ስለ እርሱ የተሰጡ መግለጫዎች አሉ ። እነርሱም የሚከተሉት ናቸው ።

ቅድስና፡–እግዚአብሔር ቅዱስ ነው ፤ ከክፉ ወይም ከርኩስ ነገር ጋር ምንም ግንኙነት የለውም ። እርሱ ራሱ "እኔ ቅዱስ እንደሆንሁ እናንተም ቅዱሳን ሁኑ" ሲል ተናግሮአል ። (ዘሌዋ 19፡2 ። 1ጴጥ·1፡16) ። ሁልጊዜ በመላእክት ቅዱስ ፡ ቅዱስ ፡ ቅዱስ ፡ እየተባለ ሲመሰገን ይኖራል (ኢሳ·6፡3) ።

ፍቅር፡– እግዚአብሔር ፍቅር በመሆኑ ፍጥረቱን ይወዳል መልካም የሆነውን ነገር ሁሉ ለፍጥረቱ ይሰጣል ።

እግዚአብሔር ፍቅር መሆኑ በወንጌላዊው ዮሐንስ ወንጌልና መልእክታት ተደጋግሞ ተገልጦአል ። (1 ዮሐ· 4፡8) በኋላም ሰው መሆኑ ፍቅሩን ያመለክታል ። (ዮሐ·3፡16 ። ሮሜ 5፡5)።

ጽድቅ፡– እግዚአብሔር በሁሉ እውነተኛ ነው ፤ በእውነተኛነቱ ለሁሉ በትክክል ይፈርዳል ፤ (1 ሳሙ 2፡2፡2 ጢሞ 4፡8) ዮሐንስ በራእዩ 16፡7 "አዎ ጌታዬ ሁሉን የምትገዛ ፍርድህ እውነተኛና የሚገባ ነው" ይላል ።

ጥበብ፡- ፍጥረትንና የፍጥረቱን ሥነ ሥርዓት ክንውን ስንመለከት የእግዚአብሔርን ፍጹም ጥበብ እንረዳለን ። ነቢዩ ዳዊት እግዚአብሔር በጥበብ የሠራውን ሁሉ በማድነቅ እንዲህ ይላል ። "አቤቱ ሥራህ እጅግ ብዙ ነው ሁሉን በጥበብ አደረግህ" (መዝ፡ 103፡24)።

ከአንድ እስከ አራት ክተመለከትናቸው የባሕርዩ መግለጫዎች የተለዩ ሌሎች የግዚአብሔር የባሕርዩ መግለጫዎች አሉ ።

ሁሉን ቻይነት (ከሃሌ ኩሉ) ፡- ለእግዚአብሔር የሚሳነው ነገር ፈጽሞ የለም ፡ ሁሉን ማድረግ ይችላል ፣ እግዚአብሔር ራሱ ለአብርሃም "ሁሉን ቻይ ነኝ" ብሎ ገልጦለታል ። (ዘፍ· 17፡1። 18፡14 ። ሉቃ 1፡37)

ሁሉን ማወቅ፡- እግዚአብሔር ሁሉን ነገር ከመሆኑ በፊት ያውቀዋል። ነገሮችን ሁሉ ከመታሰባቸውና ከመሠራታቸው በፊት ያውቃቸዋል ። (መዝ 138፡2፣ ዮሐ·2፡25) ።

ምሉዕነት፡- እግዚአብሔር በቦታና በጊዜ አይወሰንም በየትም ቦታ አለ ፣ ምንም እንኳን ስለ ልዕልናው በሰማይ እንደሚኖር ቢነገርም በሰማይ ብቻ አይወሰንም ። ቅዱስ ዳዊት እንዲህ ይላል "ከመንፈስህ ወዴት እሄዳለሁ? ከፊትህስ ወዴት እሸሻለሁ? ወደሰማይ ብወጣ አንተ በዚያ አለህ ወደ ሲኦልም ብወርድ በዚያ አለህ..." (መዝ 138፡7-10 ። ኤር 23፡23 ሠለስቱ ምእት ቅዳሴ)

ዘለዓለማዊነት፡- እግዚአብሔር በዘመናት አይወሰንም ፣ ከዘመን በፊት ነበረ ፣ ዘመናትንም አሳልፎ ይኖራል ። (መዝ 89፡ 1-2) በጠቅላላ አነጋገር እግዚአብሔር መጀመሪያና መጨረሻ የለውም ራሱ መጀመሪያና መጨረሻ ነው በእርሱ ዘንድ ለውጥ የለም ። (ኢሳ 44፡6 ። ያዕ 1፡17)

ምዕራፍ ፪

ሥነ ፍጥረት ፤

ቅዱስ መጽሐፍ የእግዚአብሔርን መኖር በማረጋገጥ እግዚአብሔር ሰማይንና ምድርን ፈጠረ በማለት ይጀምራል ። (ዘፍ·1፡1) ቅዱስ ጳውሎስም በዕብራውያን መልእክቱ 3፡4 ላይ "ሁሉን የፈጠረ እግዚአ ብሔር ነው" ይላል ።

እግዚአብሔር ሁሉን አስገኘ ፤ ለሁሉ ነገር መገኛ ጥንትና መሠረት ነው ። ለእርሱ ግን ለህላዌው ምክንያት የለውም ። (የሐዋርያት ጸሎተ ሃይማኖት) እግዚአብሔር ይህን የሚታየውንና የማይታየውን ዓለም በውስጣቸውም ያሉትን ሁሉ ከቸርነቱ ብዛት የተነሣ ፈጠረ ። (ኢሳ·42፡5) ።

እግዚአብሔር ይህን ዓለም ካለመኖር ወደ መኖር ያስገኘው "ለይኩን" ባለው ቃሉ ብቻ ነው ። ይህ ዓለም ከመፈጠሩ በፊት ምንም ነገር አልነበረምና (ጥበበ ሰሎሞን 11፡17 ። 1 መቃብ 27፡1 ቅዱስ ጳውሎስም "ዓለሞች ሁሉ በእግዚአብሔር ቃል እንደተፈጠሩ ስለዚህም የሚታየው ነገር ከሚታዩት እንዳልሆነ በእምነት እናስተውላለን" (ዕብ 11፡3) በማለት እግዚአብሔር ፍጥረትን ካለመኖር ወደ መኖር አምጥቶ መፍጠሩን አስረድቷል ።

ፈጣሬ ፍጥረታት እግዚአብሔር ሥነ ፍጥረትን በየመልኩና በየወገኑ መፍጠሩ ክብሩ ይገለጥበትና ስሙ ይቀደስበት ዘንድ ነው ። ይህንም ነቢዩ ኢሳይያስ "ፍጥረታትን ሁሉ ለክብሬ ፈጠርኋቸው አለ እግዚአብሔር" ብሎ ተናግሮአል ። (ኢሳ·43፡7)

ፍጥረታት ሁሉ በየወገናቸው ከዕለተ እሑድ እስከ ዕለተ ዓርብ ባሉት ስድስት ቀናት በቅደም ተከተል መፈጠራቸውን ቅዱስ መጽሐፍ ይናገራል ።

እነዚህም በስድስቱ ዕለታት የተፈጠሩ ፍጥረታት በየወገን በየወገናቸው ተቆጥረው ሃያ ሁለት መሆናቸውን መጽሐፈ ኩፋሌ ይናገራል ።

(ዘፍ 1፡1–31) ኩፋሌ ፡ 3 ፡9) በየዕለቱ የተፈጠሩት ፍጥረታትም በሚከተለው ሁኔታ የተገለጡት ናቸው ።

ሀ) <u>የእሑድ ፍጥረታት</u>

1· እሳት
2· ነፋስ
3· ውሃ
4· መሬት (ዐራቱ ባሕርያት)
5· ጨለማ
6· ሰባቱ ሰማያት
7· መላእክት
8· ብርሃን ናቸው (ኩፋሌ 2፡5–8 ዘፍ· 1፡1–5) ።

ለ) <u>የሰኞ ፍጥረት</u>

በምድር ላይ ሞልቶ የነበረው ውሃ ተከፍሎ ጠፈር ተገለጠ (ዘፍ 1፡6–8 ። ኩፋሌ 2፡9 ። ዘፍ 1 ፡9)

ሐ) <u>የማክሰኞ ፍጥረት</u>

1· በጣት የሚለቀሙ አትክልት
2· በማጭድ የሚታጨዱ አዝርዕት ።
3· በምሣር የሚቆረጡ ዕፀዋት ናቸው ። (ዘፍ 1፡11–13 ።)

መ) <u>የረቡዕ ፍጥረታት</u>

1· ዐሐይ
2· ጨረቃ
3· ከዋክብት ናቸው (ዘፍ·1፡14–16)

ሠ) <u>የሐሙስ ፍጥረታት</u>

በደመ ነፍስ የሚንቀሳቀሱ ከባሕር ውስጥ ፡

1· በደረት የሚሳቡ
2· በእግር የሚያኮበኩቡ
3· በክንፍ የሚበሩ እንስሳት ፡አራዊትና አዕዋፍ ናቸው ፡ (ዘፍ 1፡20–22)።

ረ) <u>የዐርብ ፍጥረታት</u>

በደመ ነፍስ ሕይወት የሚንቀሳቀሱ በየብስ የሚኖሩ ፤

1· ዘመደ እንስሳ ፤

2· ዘመደ አዕዋፍ ፤

3· ዘመደ አራዊት ፤

4· በነባቢት ነፍስ የሚንቀሳቀስ ሰው ናቸው (ዘፍ 1፡24–28)።

እነዚህን ሁሉ ፍጥረታት በየወገኑ ከፈጠራቸው በኋላ መልካም እንደሆኑ አይቶ እግዚአብሔር በሥራው ደስ አለው እንዲበዙም ባረካቸው። (ዘፍ 1፡21 ። መዝ 103፡31)።

የሰው ተፈጥሮ

እግዚአብሔር ከዕለተ እሑድ እስከ ዕለተ ዐርብ ያሉ ፍጥረታትን በየዓይነታቸው ከፈጠረ በኋላ ሰውን የእነዚህ ሁሉ የበላይ ገዢ አድርጎ በመልኩና በአርአያው ፈጠረው ፤ በደመ ነፍስ ሕይወት ከሚኖሩ ፍጥረታት የምትለየውን ነባቢት ፤ ለባዊትና ሕያውት ነፍስን በውስጡ አሳደረበት ። ወንድና ሴትም አደረጋቸው "ብዙ ተባዙ ምድርንም ሙሉአት ግዙአትም" ብሎ ባረካቸው ። (ዘፍ 1፡26–28) ። በእግዚአ ብሔር አርአያና ምሳሌ የተፈጠረው ሰው ባለ አእምሮ ፍጡር ነው ።

<u>7ኛ ቀን</u>፡– እግዚአብሔር በሰባተኛው ቀን ከመፍጠር ሥራው ዐረፈ። ስለዚህም ሰባተኛይቱን ቀን የዕረፍት ቀን እንድትሆን ባረካት ቀደሳትም" ተብሎ ተጻፈ ። (ዘፍ2፡3) ።

ስለዚህ እግዚአብሔር የፍጥረታት ሁሉ አስገኝና ባለቤት ነው ። እግዚአብሔር ዓለምን በሥልጣኑ ማስገኘት ብቻ ሳይሆን መጋቢው ፤ መሪውና ጠባቂውም ነው ። (መዝ 103፡27–31 ። 1ቆሮ· 3፡22። 15፡28። የሐዋ· 14፡17) ።

ምዕራፍ ፫

አምስቱ አዕማደ ምሥጢር

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን መሠረተ እምነ ትዋን የምትገልጥባቸውና የምታስተምርባቸው አምስት አዕማደ ምሥጢር አሏት ። አዕማድ ማለትም ምሰሶዎች ማለት ነው ። የምሥጢር ምሰሶዎችም የተባሉበት ምክንያት ቤት በምሰሶ ተደግፎ እንደሚጸና ምእመናንን በትምህርተ ሃይማኖት ደግፈው የሚያጸኑ ስለሆነ ነው ። እነዚህም አምስቱ አዕማደ ምሥጢር መጽሐፋዊ መሠረት ያላቸው ናቸው (1 ቆሮ·14፡19።)

በዚህም መሠረት አምስቱ አዕማደ ምሥጢር የእምነታችን መግለጫ በሆነው በጸሎተ ሃይማኖት ተዘርዝረው ይተረጐማሉ ።

1· ምሥጢረ ሥላሴ

ይህ ክፍል የሥላሴ አንድነትና ሦስትነት የሚገለጥበት የምሥጢር ዓምድ ነው ። ሥላሴ በስም በግብር ፤ በአካል ሦስት ሲሆኑ በባሕርይ ፤ በመለኮት ፤ በህልውና በፈቃድ አንድ ናቸው ።

የስም ሦስትነት ፤ አብ ፤ ወልድ ፤ መንፈስ ቅዱስ ፤

የግብር ሦስትነት፡ አብ ወላዲ ፤ ወልድ ተወላዲ መንፈስ ቅዱስ ሠራፂ ነው ።

የአካል ሦስትነት ፤ ለአብ ፍጹም አካል አለው ፤ ለወልድ ፍጹም አካል አለው ፤ ለመንፈስ ቅዱስም ፍጹም አካል አለው ።

አብ ልብ ነው ፤ ወልድ ቃል ነው ፤ መንፈስ ቅዱስ እስትንፋስ ነው ። አብ ለራሱ ለባዊ ሆኖ ለወልድና ለመንፈስ ቅዱስ ልባቸው ነው ። ወልድ ለራሱ ቃል ሆኖ ለአብና ለመንፈስ ቅዱስ ቃላቸው ነው ። መንፈስ ቅዱስ ለራሱ እስትንፋስ (ሕይወት) ሆኖ ለአብና ለወልድ እስትንፋስ (ሕይወት) ነው ።

ሥላሴ በስም ፤ በግብር ፤ በአካል ሦስት ናቸው ብንልም በባሕርይ በመለኮት በህልውና በፈቃድ አንድ ስለሆኑ አንድ አምላክ እንጂ ሦስት አማልክት አይባሉም ። አብ ወልድ ፤ መንፈስ ቅዱስ ፤ በየአካላቸው ሲኖሩ ህልውናቸው አንዲት ናት ። (አበ ሊዲስ ሃይ·አ/ምዕ 40 ክፍ 4 ቁ 6።)

የሥላሴ የሦስትነት ስማቸው የአንዱ ወደ አንዱ አይፋለስም ። ይህም ማለት የአብ ስም ተለውጦ ወልድ መንፈስ ቅዱስ ፤ የወልድ ስም ተለውጦ አብ መንፈስ ቅዱስ ፤ የመንፈስ ቅዱስ ስም ተለውጦ አብ ወልድ ተብሎ አይጠራም ። አብ ፡ አብ ነው ። ወልድ ወልድ ነው ፤ መንፈስ ቅዱስም መንፈስ ቅዱስ ነው ። ሦስቱም በየስማቸውና በየአካላቸው ፤ ጸንተው ይኖራሉ (አግናጢዎስ ሰማዕት ሃይ·አበ) ምዕ·11 ክፍ 1 ቁ 7–8።)

በአንድነት ስማቸው ግን ፡– እግዚአብሔር ፤ አምላክ በመባል ሦስቱም ይጠሩበታል ። እግዚአብሔር አብ ፤ እግዚአብሔር ወልድ ፤ እግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስ አንድ እግዚአብሔር ። አብ ፡ አምላክ ወልድ አምላክ ፡ መንፈስ ቅዱስ አምላክ ፤ አንድ አምላክ ፡ ይባላል ። ይህንም ሦስት መቶ አሥራ ስምንቱ ሊቃውንት በሃይማኖት አበው ሲያስረዱ «በእግዚአብሔር አብ ፤ በእግዚአብሔር ወልድ ፤ በእግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስ እናምናለን» ብለዋል (ሃይ አበ ዘሠለስቱ ምእት/ምዕ19 ፡ ክፍል 1 ቁጥር 30።)

የእስክንድርያው ሊቀ ጳጳሳት ቅዱስ ሐዋርያዊ አትናቴዎስም «አብ አምላክ ነው ፤ ወልድ አምላክ ነው ፤ መንፈስ ቅዱስ አምላክ ነው ፤ ግን አንድ አምላክ እንጂ ሦስት አማልክት አይባሉም» በማለት ገልጾአል (ሐዋርያዊ አትናቴዎስ ሃይ·አበ· ። ምዕ 24 ክፍል 4 ቁጥር 4)

ስለ ሥላሴ አንድነትና ሦስትነት በብሉይና በሐዲስ ኪዳናት በብዙ ቦታ ተገልጾአል ።

<u>በብሉይ ኪዳን</u>

ዘፍ· 1፡26።2፡18።3፡22።11፡7።18፡1–3። መዝ· 33፡6።146፡5። ኢሳ6፡3፡8።

<u>በሐዲስ ኪዳን</u>

ማቴ· 3፡16–17። 28፡19። ዮሐ·14፡26። 2 ቆሮ· 14፡13። 1 ጴጥ· 1፡2። 1 ዮሐ· 5፡7–8።

2· <u>ምሥጢረ ሥጋዌ</u>

ምሥጢረ ሥጋዌ ከሦስቱ አካላት አንዱ፡– እግዚአብሔር ወልድ ከሰማየ ሰማያት ወርዶ ከቅድስት ድንግል ማርያም ከሥጋዋ ሥጋ ፤ ከነፍስዋም ነፍስ ነሥቶ በሥጋ የመገለጹ ፤ አምላክ ሰው ፤ ሰው አምላክ ፤ የመሆኑ ምሥጢር ነው ። «ቃል ሥጋ ሆነ በእኛም አደረ» (ዮሐ 1፡14)።

እግዚአብሔር ወልድ ሰው የሆነበት ምክንያት

እግዚአብሔር የመጀመሪያዎቹን ሰዎች አዳምንና ሔዋንን በንጹሕ ባሕርይ ያለሞት ፈጥሮአቸዋል ። «እግዚአብሔር ሞትን አልፈጠረምና»። (መጽ· ጥበብ 1፡13)።

ይሁን እንጂ የሰው ልጅ የተሰጠውን ትእዛዝ በማፍረስ ስለበደለ ሞተ ሥጋ ሞተ ነፍስ ፡ ርደተ መቃብርና ርደተ ገሃነም ተፈረደበት(ዘፍ 3፡19–24 እግዚአብሔር ሞትን አልፈጠረምና ነዋሪ ይሆን ዘንድ ፍጥረትን ፈጥሮዋል እንጂ የሰዎች ጥፋት ደስ አያሰኘውም ፡ በእጃችሁ ሥራ ሞትን አታምጡ ። የሰውም መፈጠር ፡ ለደኅንነት ነውና ። በእነርሱ ዘንድ ሁሉን የሚያጠፋ የሞት መርዝ ኃጢአት አልነበረምና ። ሕይወት የማታልፍ ስለሆነች ለመቃብርም በዚህ ዓለም ግዛት አልነበረውምና እግዚአብሔርን የዘነጉ ሰዎች ግን በቃል ጠሩት ። ባልንጀራም አደረጉት በዚሁም ጠፉ (ጥበብ 1፡13–17። ሮሜ 6፡23። እግዚአብሔር ለሞት አልሠራንምና ለሕይወት እንጂ» 1 ተሰ· 5፡9)።

አዳምና ሔዋን በበደላቸው ከክብራቸው ተዋረዱ ፡ ከጸጋቸው ተራቆቱ ፡ ከተድላ ገነት ወጡ ፡ ተባረሩ ፡ በሥራቸው በራሳቸው ላይ ብዙ መከራን አመጡ ። ተጨነቁ ፡ ተቸገሩ ፡ ለአጋንንትም ተገዥ ሆኑ ። በኃጢአት ምክንያት ወደ ዓለም የገባው ሞት በሰው ላይ ሠለጠነ ፡ ከአዳም እስከ ክርስቶስ የነበሩትን ሁሉ ሞት አንድ አድርጎ ገዛቸው ። (ሮሜ 5፡12–14) ይህ ሁሉ መከራ የመጣባቸው ሕገ እግዚአብሔርን በመተላለፋቸው መሆኑን አውቀው ተጸጸቱ ፡ አዘኑ ፡ አለቀሱ ፡ ንስሐ ገብተው ፡ ፈጣሪያቸውን ለመኑት ። እግዚአብሔርም በፈታሒነቱ አንጻር መሐሪነቱ አለና የአዳምንና የሔዋንን ንስሐቸውን ተቀብሎ ኀዘናቸውንና ለቅሶአቸውን ተመልክቶ ሊያድናቸው ወደደ ፡ ተስፋም ሰጣቸው ፡ (ኢሳ 63፡8 ዕብ· 2፡14–16።)

ይህም የተሰጠው ተስፋ የሚፈጸምበት ዘመን በደረሰ ጊዜ በእርሱ የሚያምን ሁሉ የዘለዓለም ሕይወት እንዲያገኝ ፡ ልዑል እግዚአብሔር ተቀዳሚ ተከታይ የሌለውን አንድ የባሕርይ ልጁን ወደ ዓለም ላከው ፡ እግዚአብሔር ወልድም ከሰማየ ሰማያት ወርዶ ንጽሕት ከምትሆን ከቅድስት ድንግል ማርያም ሰው ሆኖ ተወለደ ። ሰው ሆነ ማለትም በተለየ

አካሉ ነፍስና ሥጋን ተዋሐደ ማለት ነው ። በዚህም የነቢያት ቃል ሁሉ ተፈጸመ (ኢሳ 7፡14፡ 9፡6፡ ሚክ 5፡2፡ ገላ 4፡4)።

መለኮት ከሥጋ ፡ ሥጋ ከመለኮት ጋር ያለ መለወጥ ፡ ያለመቀላቀል ፡ ያለ መለያየትና ያለ መከፈል በተዋሕዶ አንድ አካል አንድ ባሕርይ ሆነ ። ሰው ከመሆኑ አስቀድሞ ፡ ሰውም ከሆነ በኋላ አንድ ወልድ ፡ አንድ ክርስቶስ ነው ። (ቄርሎስ ሃይ አበ ምዕ 78 ክፍ 48 ቁ 9–18)። ቅዱስ ጎርጎርዮስ ዘእንዚናዙም ፡– «በተዋሕዶ ሰው የሆነ አምላክ ፡ አምላክም የሆነ ሰው እርሱ ብቻ ነው» ብሎአል ሃ·አ·ምዕ·61·ክፍል·4·ቁጥር·23· ሥጋም በተዋሕዶተ ቃል እንደከበረ ቅዱስ ዮሐንስ አፈወርቅ «በሥጋ የነበረ ንዴት በተዋሕዶተ ቃል ጠፋ ፡ የቃል ክብር ለሥጋ በተዋሕዶ ገንዘቡ ሆነ» ብሎአል ። (ዮሐ አፈ ሃይ/አ/ምዕ 66 ክፍ 9 ቁጥ 18–19)። ከተወለደም በኋላ ከኀጢአት በቀር ሰው የሚሠራውን ሥራ ሁሉ እየሠራ አደገ ፡ በዚህም ዓለም 33 ዓመት ከሦስት ወር ኑሮና አስተምሮ ስለእኛ የሞት ፍርድን ተቀበለ በመስቀል ተሰቅሎ ሞተ ፡ በሞቱም ሞትን አጠፋ ፡ ዓለምን አዳነ ፡ ሦስት መዓልት ሦስት ሌሊት በከርሠ መቃብር አድሮ ተነሣ ። ከተነሣም በኋላ ለደቀ መዛሙርቱ እየታየ ጉባኤ ሠርቶም መጽሐፈ ኪዳንን እያስተማረ በምድር ላይ አርባ ቀን ቆየ ። በአርባኛውም ቀን ደቀ መዛሙርቱ እያዩት በመላእክት ምስጋናና በክብር ወደ ሰማይ ዐረገ ። በአባቱም ቀኝ (ዕሪና) ተቀመጠ ፡ ዳግመኛም በሕያዋንና በሙታን ላይ ሊፈርድና ለሁሉም እንደሥራው ዋጋውን ይከፍል ዘንድ ይመጣል ። (ዮሐ3፡13። 1ጴጥ 3፡22። ማቴ 25፡31። ኤፌ·4፡8–10። የሐዋ·2፡30። 2ቆሮ 5፡14 ።

ስለዚህ በምሥጢረ ሥጋዌ የሚገለጠው ትምህርት ክርስቶስን ቃለ አብ ወመንፈስ ቅዱስ ፡ ድንግል ማርያምን በአማን ወላዲተ አምላክ ወላዲተ ቃል ፡ ብሎ ማመን ነው ። ቄርሎስ ሃይ/አ) ።

3· ምሥጢረ ጥምቀት፡

ጥምቀት በምሥጢረ ሥላሴና በምሥጢረ ሥጋዌ ለሚያምን ሰው ሁሉ የሚሰጥ የኀጢአት መደምሰሻ ፡ ከእግዚአብሔር የልጅነትን ጸጋ መቀበያ ፡ የመንግሥተ ሰማያትም መውረሻ ነው ። ምሥጢር መባሉም ካህኑ ለጥምቀት የተመደበውን ጸሎት አድርሶ ሲባርከው ውሃው ተለውጦ ማየ ገቦ ስለሚሆንና ከእግዚአብሔር ዘንድ የጸጋ ልጅነትን ስለሚያሰጥ ነው ። (ዮሐ 19፡34–35)።

አምኖ የሚጠመቅ ሁሉ የኃጢአት ሥርየትን ያገኛል ፤ «ወነአምን በአሐቲ ጥምቀት ለሥርየተ ኃጢአት ፦ ኃጢአትን ለማስተሥረይ በአንዲት ጥምቀት እናምናለን» (ጸሎተ ሃይማኖት)

ማንም ሰው በጥምቀት ከእግዚአብሔር ይወለዳል ፤ ከፍዳ ይድናል ። "ያመነ የተጠመቀም ይድናል ፤ ያላመነና ያልተጠመቀ ግን ይፈረድ በታል" (ማር·16፥16 ፤ የሐዋ·2፥28)። ከሥላሴ መወለድም የእግዚአብ ሔርን ርስት መንግሥተ ሰማያትን ለመውረስ ነው ። መንግሥተ ሰማያትም በጥምቀት እንጂ ያለ ጥምቀት ልንገባባት እንደማንችል ጌታችን አስተምሮአል ። «እውነት እውነት እልሀለሁ ማንም ከውሃና ከመንፈስ ቅዱስ ያልተወለደ ወደ እግዚአብሔር መንግሥት መግባት አይችልም» (ዮሐ· 3፥5። ቲቶ 3፥4–7)።

ስለ ጥምቀት በሕግና በነቢያት የተነገሩ ትንቢቶችና የተገለጡ ምሳሌዎች አሉ ።

ሀ) <u>ትንቢት</u>፦ «የጠራ ውሃ እረጫችሁአለሁ ትጠሩማላችሁ» ከርዞሰታችሁም ከጣኦቶቻችሁም ሁሉ አነጻችሁአለሁ ። (ሕዝ· 36፥25። ሚክ· 7፥19) ።

ለ) <u>ምሳሌ</u>፦ 1· <u>ግዝረት</u>

ግዝረት የጥምቀት ምሳሌ ሆኖ በብሉይ ኪዳን ሲሠራበት ኖሮአል ። ግዝረት ለአብርሃም የቃል ኪዳን ምልክት ሆኖ በመሰጠቱ በስምን ተኛው ቀን ያልተገረዘ ሁሉ ከአብርሃም ቤተሰብ አይቈጠርም ምድረ ርስትንም አይወርስም ፤ ከተስፋው አይካፈልም ። የእግዚአብሔርም ወገን አይባልም ነበር ። (ዘፍ· 17፥7)።

በሐዲስ ኪዳን በግዝረት ፈንታ ጥምቀት ተተክቶአል ። ያልተጠመቀ ሁሉ የእግዚአብሔር ልጅ አይባልም ፤ መንግሥተ ሰማያትን አይወ ርስም ። (ቆላስይስ 2፥11)

በብሉይ ኪዳን መፈጸሚያ ፤ በሐዲስ ኪዳን መጀመሪያ የነበረው መጥምቁ ዮሐንስም በውሃ ያጠምቅ ነበር ። (ማር· 1፥4–8)

2· <u>የኖኅ መርከብና የእስራኤል ቀይ ባሕርን መሻገር</u> የጥምቀት ምሳሌዎች ነበሩ ፤ (1ኛ ጴጥ· 3፥19 ፤ 1 ቆሮ· 10፥2)።

ጌታችንና መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ትንቢቱን ለመፈጸም ፤ ምሳሌውን አማናዊ ለማድረግ በማየ ዮርዳኖስ (ወንዝ) በዮሐንስ እጅ

ተጠምቆአል ። (ማቴ 3፡16። ማር 1፡9። ሉቃ 3፡21 ። ዮሐ 1፡31)።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ምሥጢረ ጥምቀትን ለወንዶች በ40 ቀን ፣ ለሴቶች በ80 ቀን ትፈጽማለች ። ይህም ዕድሜ የመጀመሪያዎቹ ሰዎች ከእግዚአብሔር ልጅነትን የተቀበሉበት ነው ። (ኩፋሌ 4፡2–15)።

4· ምሥጢረ /ቁርባን

ቁርባን ወደ እግዚአብሔር የምንቀርብበት ፣ ከእግዚአብሔር ጋር አንድ የምንሆንበት ምሥጢር ነው ። «እውነት እውነት እላችኋለሁ የወልደ እጓለ እመሕያው ክርስቶስን ሥጋውን ካልበላችሁ ደሙን ካልጠጣችሁ የዘለዓለም ሕይወት የላችሁም ። ሥጋዬን የበላ ደሜን የጠጣ የዘለዓለም ሕይወት አለው ። ሥጋዬና ደሜ ሕይወትነት ያለው እውነተኛ ምግብ ነውና ። ሥጋዬን የበላ ደሜን የጠጣ ከእኔ ጋር ይኖራል ። እኔም ከእርሱ ጋር እኖራለሁ» (ዮሐ· 6፡53–57)። ተብሎ ተጽፎአልና ።

ስለ ምሥጢረ ቁርባን አስቀድሞ የተነገሩ ትንቢቶችና የተገለጡ ምሳሌዎች አሉ ።

ትንቢት

«ከስንዴ ፍሬና ከወይን ፣ ከዘይትም ይልቅ በዛ» (መዝ 4፡7)። ጥበብ ቤትዋን ሠራች ፣ ሰባቱንም ምሰሶዎችዋን አቆመች ፣ ፍሪዳዋን አረደች ፣ የወይን ጠጅዋንም ደባለቀች ፣ ማዕዷንም አዘጋጀች (ምሳሌ· 9፡1–9)።

የሰው የሕይወቱ መጀመሪያ እህልና ውሃ ወይንና ስንዴ ነው ። (ሲራ 39፡26)።

እነዚህም ትንቢቶች በመስቀል ላይ የተሠዋው በግዐ ፋሲካ ኢየሱስ ክርስቶስ ሥጋውን ደሙን በስንዴ ኅብስትና በወይን እንደሚሰጥ የተነገሩ ናቸው ።

ምሳሌ

የእስራኤል ልጆች ከግብጽ የባርነት አገዛዝ በወጡበት ጊዜ አርደው ሥጋውን እንዲበሉት ደሙንም የቤታቸውን መቃን ጉበንና መድረኩን ረጭተው ከመቅሠፍትና ከሞተ በኵር እንዲድኑ የተሰጠው የፋሲካቸው

በግ በመስቀል ላይ የተሠዋውና ሥጋውንና ደሙን ለሰው ልጆች ሕይወት ቤዛ አድርጎ የሰጠው የወልደ እግዚአብሔር የኢየሱስ ክርስቶስ ምሳሌ ነው ። ይህም «እነሆ የዓለምን ኃጢአት የሚያስወግድ የእግዚአብሔር በግ» (ዮሐ· 1፡29) ተብሎ በተጻፈው ታውቋል ።

ለወልደ እግዚአብሔር ኢየሱስ ክርስቶስ ምሳሌ የሆነው ካህን መልከ ጼዴቅም በኅብስትና በወይን ያስታኩት ነበር ። (ዘፍ· 14፡18)።

እነዚህን ትንቢቶችና ምሳሌዎች ለመፈጸምና አማናዊ ለማድረግ ጌታችን መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በምሴተ ሐሙስ በተዘጋጀው የፋሲካ ዕራት ኅብስቱን አንስቶ አመስግኖ ባርኮ ቆርሶ ለደቀ መዛሙርቱ «ይህ ሥጋዬ ነው ፣ እንኩ ብሉ» ብሎ ሰጣቸው ጽዋውንም አንሥቶ አመስግኖ ባርኮ «እንኩ ሁላችሁ ከዚህ ጠጡ ፣ ለሐዲስ ኪዳን ኃጢአትን ለማስተሠረይ ስለ ብዙ ሰዎች የሚፈስ ደሜ ይህ ነው» ብሎ ሰጣቸው ። (ማቴ 26፡28። ማር· 14፡22። ሉቃ· 22፡19)። ይህ ምሥጢር አሁንም በቤተክርስቲያናችን ይፈጸማል ።

ቄሱ በቅዳሴ ጊዜ ኅብስቱን በፃሕል ወይኑን በጽዋዕ አድርጎ እየባረከ ጸሎተ ቅዳሴውን ሲያደርስበት ኅብስቱ ተለውጦ አማናዊ ሥጋ ወልደ እግዚአብሔር ፣ ወይኑ ተለውጦ አማናዊ ደመ ወልደ እግዚአብሔር ይሆናል ።

ይህንም ሊቁ ቅዱስ አትናቴዎስ «ካህኑ፣— ሳይባርከውና ሳያከብረው ኅብስትና ወይን እንደሆነ ካህኑ በባረከውና ባከበረው ጊዜ ግን ኅብስቱ ከኅብስትነት የእምላክ ሥጋ ወደ መሆን ፣ ወይኑም ከወይንነት የወልደ እግዚአብሔር ደም ወደ መሆን እንደሚለወጥ እናምናለን» ብሎአል ። (አትናቴዎስ ሃይ/አበው· ምዕ· 28· ክፍ· 14· ቁ·22 ፤)

ስለዚህ በምሴተ ኀሙስ ሐዋርያት የተቀበሉት በዕለተ ዐርብ በመስቀል ላይ የተሠዋው ፣ ዛሬም በአራቱ መዓዝነ ዓለም እስከ ምጽአት ድረስ የሚሠዋው መሥዋዕት አንድ ነው ። ይኸውም «አማናዊ ሥጋ ወልደ እግዚአብሔር ፣ አማናዊ ደመ ወልደ እግዚአብሔር ነው እንጂ ምሳሌ ወይም መታሰቢያ አይደለም» ብላ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ታምናለች ታሳምናለች ። «ዛሬ በየጊዜው ካህናት የሚያቀርቡአት ንጽሕት መሥዋዕት ያን ጊዜ በቀራንዮ በመልዕልተ መስቀል የተሠዋችው ናት» ። (ዮሐ· አፈ· ቅዳሴ፡85)።

5· ምሥጢረ ትንሣኤ ሙታን

ትንሣኤ ሙታን ማለት ከአዳም እስከ ምጽአተ ክርስቶስ ከዚህ ዓለም በሞት የተለዩና የሚለዩ የሰው ልጆች ሁሉ በነፍስና በሥጋ አዲስ ሕይወት ለብሰው የሚነሡበት ምሥጢር ነው ።

ሰው ሁሉ በሚሞትበት ጊዜ የጻድቅም ሆነ የኃጥእ ሥጋው በመቃብር ይቆያል ። የጻድቃን ነፍስ በገነት ፣ የኀጥአን ነፍስ በሲኦል ትቆያለች ። (ሉቃ 16፡19–31)።

የዚህ ዓለም ፍጻሜ ሲደርስ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በሕያዋንና በሙታን ሊፈርድ በሚመጣበት ጊዜ የሰው ልጆች ሁሉ ይነሣሉ ። «ስለዚህ ነገር አታድንቁ በመቃብር ያሉት ሙታን ሁሉ ቃሉን የሚሰሙባት ሰዓት ትመጣለች ሕጉን የፈጸሙ በሕይወት ለመኖር ይነሣሉ ። ክፉ ሥራን የሠሩት ግን በፍዳና በጨለማ ለመኖር ይነሣሉ» ። (ዮሐ· 5፡28)።

ስለ ትንሣኤ ሙታን እምነትና ትምህርት ማረጋገጫ በብሉያት በሐዲሳት በብዙ ቦታ ይገኛል ። በዘዳግም 32፡39 ላይ «እኔ እገድላለሁ ፣ አድንማለሁ» በማለት ራሱ እግዚአብሔር የተናረው ቃል ተስፋ ትንሣኤን የሚያረጋግጥ ነው ። ነቢዩ ኢሳይያስ «ሙታን ይነሣሉ ፣ በመቃብር ያሉ ሕያዋን ይሆናሉ ። በምድር ውስጥ ያሉም ደስ ይላቸዋል ። ከአንተ የሚገኝ ጠል ሕይወታቸው ነውና» ። (ኢሳ 26፡19–20)። ዳንኤልም «በዚያም በመጽሐፉ ተጽፎ የተገኘው ሕዝብህ ሁሉ እያንዳንዱ ይድናል። በምድርም ትቢያ ውስጥ ካንቀላፉት ብዙዎቹ ይነቃሉ ፣ እኩሌቶቹ ወደ ዘለዓለም ሕይወት ፣ እኩሌቶቹም ወደ ዕፍረትና ወደ ዘለዓለም ጉስቁልና ይሄዳሉ» በማለት ተናግሮአል ። (ዳን· 12፡1–3)።

«እኔን ግን የሚቤዠኝ ሕያው እንደሆነ በመጨረሻም ዘመን በምድር ላይ እንዲቆም ይህ ቁርበቴም ከጠፋ በኋላ በዚያን ጊዜ ከሥጋዬ ተለይቼ እግዚአብሔርን እንዳይ አውቃለሁ ። እኔ ራሴ አየዋለሁ ዓይኖቼም ይመለከቱታል» ሲል ፣ ኢዮብ የትንሣኤን ነገር ገልጦአል ። (ኢዮብ 19፡25–27)።

የትንሣኤ ሙታን ትምህርት በቃል ብቻ የተነገረ አይደለም ከሞቱ ሰዎች መካከል እየተነሡ በተግባር ተገልጦአል ነቢዩ ኤልያስና ደቀ መዝሙሩ ኤልሳዕ ሙታንን አስነሥተዋል ። (1 ነገሥ· 17፡21 ። 2 ነገሥ·

13፡21)። ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስም በዚህ ዓለም በሚያስተምርበት ጊዜ ሙታንን አስነሥቶአል ። (ማቴ· 9፡25። ሉቃ· 7፡15። ዮሐ· 11፡14)። እንደዚሁም ሐዋርያት በትምህርት ጊዜያቸው ሙታንን አስነሥተዋል ። ጌታችን በተሰቀለበትም ዕለት ከእግረ መስቀሉ ብዙዎች ሙታን ተነሥተዋል ። (ማቴ· 27፡52)።

ይህ ሁሉ የሚያመለክተው የሰው ልጅ በመቃብር ውስጥ ፈርሶና በስብሶ እንደማይቀርና በመጨረሻ ቀን እንደሚነሣ ነው። ለትንሣኤያችን መሠረት የምናደርገው ግን የክርስቶስን ትንሣኤ ነው። «ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ከሙታን ተለይቶ እንደተነሣ እኛንም በሐዲስ ትንሣኤ እንደሚያስነሣን እናውቃለን» ፤ (2 ቆሮ· 4፡14)። የቤተክርስቲያን ሊቃውንት አሞንዮስና አውሳብዮስም «ክርስቶስ የሥጋችንን መነሣት ያስረዳን ዘንድ ተነሣ» ብለዋል (መቅድመ ወንጌል)

ትንሣኤ ለሰው ዘር ሁሉ ነው ፤ ጻድቃንም ኃጥአንም ይነሣሉ ። የመጨረሻው የሙታን ትንሣኤ የሚሆነውም ጌታችንና መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ዓለምን ለማሳለፍ በሚመጣበት ጊዜ ነው ።

በዘመኑ መጨረሻ ጌታችንና መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በሙታንና በሕያዋን ይፈርድ ዘንድ በክብሩና በጌትነቱ ይመጣል ። (መዝ· 49፡2/ማቴ· 25፡31–32። ራእ 1፡7)። አስቀድሞም መላእክትን ይልካቸዋል። እነርሱም የመለከት ድምፅ ያሰማሉ ፤ ሙታንም ይነሣሉ ፤ ምድርም አደራዋን ታስረክባለች ።

ከዚህ በኋላ ጻድቃንን በቀኙ ፤ ኃጥአንን በግራው ያቆማቸዋል ፤ ያን ጊዜ ጻድቃን በበጎ ምግባራቸው ይመሰገናሉ ፤ ኃጥአንም በክፉ ምግባራቸው ይወቀሳሉ ። ጻድቃን ከፀሐይ ሰባት እጅ አብርተው ፤ አምላካቸው ክርስቶስን መስለው መንግሥቱን ይወርሳሉ ። ኃጥአን ግን ጠቁረው ፤ ጨለማ ለብሰው ለሰይጣንና ለሠራዊቱ ወደ ተዘጋጀው ወደ ዘለዓለም ኵነኔ ይሄዳሉ። (ማቴ·13፡42–49። ማቴ 25፡31–43። 2 ቆሮ· 5፡10። ራእ· 20፡12)።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ትምህርተ ሃይማኖትን ለምእመናን የምታስተምረው ከዚህ በላይ በአምስት ተከፍለው በተገለጡት አዕማደ ምሥጢር መሠረትነት ነው ።

ምዕራፍ ፬

ሰባቱ ምሥጢራት ቤተክርስቲያን

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን በሰባት ዐበይት ምሥጢራት ምእመናንን ታገለግላለች ምሥጢራት የተባሉበትም ምክንያት በዓይናችን ልናያቸው በእጃችን ልንዳስሳቸው የማንችል ልዩ ልዩ የመንፈስ ቅዱስ ስጦታዎች በእነዚሁ ምሥጢራት አማካይነት የሚሰጡን ስለሆነ ነው ።

ሰባቱ ምሥጢራት

1ኛ· ጥምቀት
2ኛ· ቅብዓተ ሜሮን
3ኛ· ቁርባን
4ኛ· ክህነት
5ኛ· ተክሊል
6ኛ· ንስሐ
7ኛ· ቀንዲል ናቸው ።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን በአዕማድ ምሳሌነት በምሳሌ ሰሎሞን የተነገረውን መነሻ በማድረግ ምሥጢራት ሰባት መሆናቸውን ትቀበላለች ፤ ምሳሌ ሰሎሞን· 9፡1 ፤ እነዚህ ሰባት ምሥጢራት በሚታየውና በሚዳሰሰው በግዙፉ አካል አማካይነት ረቂቁን የማይታየውንና የማይዳሰሰውን የእግዚአብሔርን ጸጋ ለምእመናን የምታሳትፍባቸው ናቸው ። ከእነዚህ ሰባተ ምሥጢራት ስድስቱ በጳጳስም ፤ በቄስም ይፈጸማሉ ፤ የክህነትን ሥልጣን መስጠት ግን የሚፈጸመው በጳጳስ ብቻ ነው ።

1· ጥምቀት

ጥምቀት፤ ከሰባቱ ምሥጢራት የመጀመሪያው ጥምቀት ነው፤ ጥምቀት ዳግመኛ ተወልደን ወደ እግዚአብሔር መንግሥት የምንገባበት ምሥጢር ነው ። ዮሐ፡3፡5፡ ጥምቀት መጽሐፍ ቅዱሳዊ ትእዛዝ አለው ። (ማቴ 28፡19–20) ።

በጥምቀት ኃጢአት ይሠረያል የሐዋ·ሥራ 2፡8 ። መንጻትና መቀደስም በጥምቀት ነው ። (1ኛ·ጴጥ· 3፡21፤ ቲቶ 3፡5–6) ።

በቤተክርስቲያናችን ሕፃናትን እናጠምቃለን በብሉይ ኪዳን ሕፃናት በእግዚአብሔር ዘንድ ተቀባይነት የሚኖራቸው በተገረዙ ጊዜ ነበር፡ በሐዲስ ኪዳንም ሕፃናት በሕፃንነት ዕድሜያቸው ተጠምቀው የክርስቶስ ቤተሰቦች ስለሚሆኑ በሕፃንነት ይጠመቃሉ እግዚአብሔር ሕፃናትን ከጸጋው ለይቷቸው አያውቅም ፡ ለምሳሌ ኤርምያስ የተቀደሰው በእናቱ ማኅፀን ነበር ። (ኤር 1፡5) ። ዮሐንስ መጥምቁም በእናቱ ማኅፀን ሳለ በመንፈስ ቅዱስ ተመልቶ ነበር ። (ሉቃ 1፡15) ። ጌታችን መድኃኒታችን በማስተማር ዘመኑ ሕፃናትን ባርኳቸዋል ይህም ሕፃናት ዕድሜያቸው ወደ እግዚአብሔር ከመቅረብ የሚከለክላቸው አለመሆኑን ያሳያል ። (ማቴ 19፡13-15 ፡ ማር 10፡13–15 ፡ ሉቃ 18፡15–17 ፡ የሐዋ/ሥ 16፡33፡1 ቆሮ 1፡16) ። በቤተክርስቲያናችን ሥርዓት ወንድ ልጅ ሲወለድ በዐርባ ቀን፡ ሴት ልጅ ስትወለድ በሰማንያ ቀን ይጠመቃሉ ። በብሉይ ኪዳን ወንድ ልጅ በተወለደ በዐርባ ቀኑ ወደ እግዚአብሔር ቤት ይገባ ነበር ፡ ሴት ልጅ ስትወለድም በሰማንያ ቀኗ ወደ እግዚአብሔር ቤት ትገባ ነበር ። (ዘሌዋ 12፡1-5። ሉቃ 2፡21–24) ። ሕፃናት ሃይማኖታቸውን ለመመስከር ስለማይችሉ ለወንድ ሕፃን የክርስትና አባት ለሴቷ ሕፃን የክርስትና እናት ይሰየሙላቸዋል ። ጥምቀት በመዝፈቅ ነው ። ጥምቀት በሥላሴ ስም ነው። (ማቴ 28፡19–20) ። ከመጠመቃቸው አስቀድሞ ለክርስቶስ ሲሉ በሰማዕትነት ደማቸውን ያፈሰሱ ሰማዕታትም በደማቸው እንደተጠመቁ ይቈጠራሉ ። (ማቴ 10፡32።16፡25) ።

ሥርዓተ ጥምቀት

- ጥምቀት ውሃ በብዛት ከሚፈስበት ጥምቀተ ባሕር/በወንዝ/ ይፈጸማል ።
- በቤተክርስቲያን ብዛት ያለው ውሃ ካልተገኘ በቤተክርስቲያኑ ቅጥር ግቢ ኩሬ በማበጀት ወይም ሰፊ ገንዳ በመሥራት ሰውነትን በሙሉ ሊያጠልቅ በሚችል ውሃ ይፈጸማል ።
- ተጠማቂውን የሚያጠልቅ ውሃ በማይገኝበት ስፍራ የተገኘውን ውሃ ሦስት ጊዜ በእጅ ታፍነው ወይም በጽዋዕ ቀድተው መላ ሰውነቱን እንዲነካው በማድረግ ያጠምቃል ። (ዲድስቅልያ 34። ፍት· ነገሥ · አንቀጽ·3) ።
- ካህኑ የጥምቀቱን ጸሎት ከፈጸመ በኋላ ተጠማቂውን ይዞ «አሰግደከ/ኪ/፡

ለአብ ፡ አሰግደከ/ኪ ለወልድ ፡ አሰግደከ/ኪ ለመንፈስ ቅዱስ» እያለ በሀሬት መዓዝን ያሰግደዋል ። ሲያጠምቅም «አጠምቀከ ከ. በአብ ፡ አጠምቀከ ከ. በወልድ አጠምቀከ ከ. በመንፈስ ቅዱስ» እያለ በአብ በወልድ በመንፈስ ቅዱስ ስም ያጠምቃል ። (ማቴ· 28፡19 20) ።

- ተጠማቂው ወደ ጥምቀት ሲቀርብ ጠጉሩን ይላጫል ልብሱን ያወልቃል።
- ተጠማቂው ከተጠመቀ በኋላ ወዲያውኑ ተቀድሶ ሥጋውንና ደሙን ይቀበላል ። ይህም የሚሆንበት ምክንያት ቅዱስ ቁርባን የምሥጢራት ሁሉ መደመደሚያ ስለሆነ ነው ።
- ተጠማቂዎቹ አዋቂዎች ከሆኑ የተወሰነ የትምህርት ጊዜ ተሰጥቶ መሠረተ እምነት እንዲማሩና ዐውቀው አምነው እንዲጠመቁ ይደረጋል ።
- ወንዶች ወንዶችን፣ ሴቶችም ሴቶችን ብቻ ክርስትና ያነሣሉ ። (ፍት· ነገ· አን·3 ዲድስቅ· 34 ። ዘኒቅ 24) ።
- ማንኛውም ሰው ለመጠመቅ ከተወሰነው ጊዜ በፊት ለሞት የሚያሰጋ ሕመም ቢደርስበት ሥርዐተ ጥምቀት ይፈጸምለታል ። (ፍት· ነገ· አን·3) ።
- ተጠማቂዎቹ ተምረው ዐውቀው የሚጸልዩ ከሆነ ራሳቸው ፡ የማይችሉ ከሆነ የክርስትና አባቶች ወይም እናቶች ጸሎተ ሃይማኖትን እንዲጸልዩ ላቸው ይደረጋል። ትምህርተ ሃይማኖትንም እያስተማሩ ለማሳደግ ቃል ይገባሉ ።
- ከክርስቲያን ቤተሰብ የሚወለዱ ሕፃናት ወንዶች በ40 ቀን ሴቶች በ80 ቀን ይጠመቃሉ ።

  ነገር ግን ማንኛውም ሰው በክርስቶስ አዳኝነት ከአመነ በማንኛውም ዕድሜ ከመጠመቅ አይከለከልም ።
- ጥምቀት በሥላሴ ስም ነው ። (ማቴ· 28፡19)
- ጥምቀት አይደገምም (ሮሜ· 6፡3 ፡ 4 ። ኤፌ· 4፡4–7) ።
- ጥምቀት በውሃ ብቻ ነው ። (ዮሐ· 3፡5 ። ፍ· ነገሥ· 3) ።
- ተጠማቂው ከተጠመቀ በኋላ ማተብ በአንገቱ ይታሰርለታል ይህም የክርስቲያን ምልክትና መለያ ነው ። ጥምቀት የክርስቶስ ሞት ምሳሌ ነው ፡ የክርስቶስ ሙቶ መቀበር ተጠማቂው ወደ ማጥመቂያው

ለመግባት፥ ምሳሌ ሲሆን ክርስቶስ በሦስተኛው ቀን ከሙታን ተለይቶ መነሣት፥ ደግሞ ተጠማቂው ትንሣኤ ዘለክብርን የሚነሣ መሆኑን የሚያረጋግጥ ነው ። (ዲድስቅ 34 ሮሜ 6፡3-6) ። ከዚህም ጋር ጥምቀት በመጽሐፈ ክርስትናና በፍትሐ ነገሥት በተወሰነው መሠረት ይፈጸማል ።

2· ሜሮን

ሜሮን፡ ተጠማቂው ከማጥመቂያው ሲወጣ የሚቀባው ቅዱስ ዘይት ነው ፡ ሜሮን እንደ ጥምቀት ነው ፡ አይደገምም። በቅብዐተ ሜሮን ተጠማቂው የመንፈስ ቅዱስን ጸጋ ይቀበላል ። በሐዋርያት ጊዜ አማኞች ከተጠመቁ በኋላ በአንብሮተ እድ መንፈስ ቅዱስን ያሳድሩባቸው ነበር ። (የሐዋ· ሥራ 20፡14-17) ። ቤተክርስቲያን እየተስፋፉች በሔደች ጊዜ ግን በአንብሮ እድ ፋንታ በሐዋርያተ መንበር የተተኩ ኤጴስ ቆጶሳት በቅዱስ ሲኖዶስ ሜሮን እያዘጋጁ አዲስ የተጠመቀ ሁሉ እንዲታተምበት ፈቀዱ ።

በሜሮን የመንፈስ ቅዱስ ስጦታ— መጽሐፍ ቅዱሳዊ መመሪያ አለው ።

ሜሮን የሚቀባው ተጠማቂው ወዲያው ከማጥመቂያው ሲወጣ ነው። ሐዋርያት ሲያጠምቁ ሕፃኑንም ሆነ ሽማግሌውን ወዲያው በአን ብሮተ እድ መንፈስ ቅዱስን ያሳድሩበት ነበር ። (የሐዋ· ሥራ 8፡14-17 ፡ 19፡5-6) ። ሕፃናት ከተጠመቁ በኋላ መንፈስ ቅዱስን እንዲቀበሉ ወዲያውኑ በሜሮን ይቀባሉ ። እንኳን ተወልደው በእናታቸው ማኅፀን ሳሉ በመንፈስ ቅዱስ የከበሩ ሕፃናት እንዳሉ መጽሐፍ ቅዱስ ይመሰክራል ። (ሉቃ· 1፡15 ኤር· 1፡1-8) ። ሜሮን የመቅባት ሥልጣን ያለው በሐዋርያት መንበር የተቀመጠው ኤጲስ ቆጶስ ነው ። ቄሶችም እንዲቀቡ ተፈቅዷል ።

3· ምሥጢረ ቁርባን

በቤተክርስቲያናችን የምሥጢራት ሁሉ መደምደሚያ ቅዱስ ቁርባን ነው ። ቁርባን ማለት መሥዋዕት ማለት ነው ። ይኸውም ሰው

ለእግዚአብሔር ያቀረበው ሳይሆን እግዚአብሔር ስለሰው ያቀረበው ነው። በብሉይ ኪዳን በምሥራብ የተሠዋው በግና ፍየል ሁሉ በአዲስ ኪዳን በቤተክርስቲያን ለሚሠዋው የክርስቶስ ሥጋና ደም ምሳሌ ነበር ። መልከ ጼዴቅ ለአብርሃም ያበረከተው ኅብስተ አኰቴት ጽዋዐ በረከት ። (ዘፍ· 14፡ 18) ። እሥራኤል የነጻነታቸው ዕለት የሠዉት መሥዋዕት የፋሲካችን በግ የክርስቶስ ሥጋ ምሳሌ ነበር ። ቁርባን መጽሐፍ ቅዱሳዊ መሠረት አለው ። (ማቴ· 26፡26 ። ቀዳ· ቆሮ· 11፡23–25) ። ቄሱ ኅብስቱን በጻሕል ወይኑን በጽዋዕ አድርጎ ጸሎተ ቅዳሴውን ሲያደርስ ኅብስቱ ተለውጦ ሥጋ መለኮት ፤ ወይኑ ተለውጦ ደመ መለኮት ይሆናል ። በቤተ ክርስቲያናችን ለምእመናን የምናቀብለው ከሥጋውም ከደሙም ነው ። (ዮሐ· 6፡54–58 ። ማቴ· 26፡27) ።

- ቄሱ ሥጋውን ሲያቀብል ዲያቆኑ ደሙን በዕርፈ መስቀል ያቀብላል ።
- ወደ ቤተክርስቲያን መምጣት ለማይችሉ በሽተኞች በዕለቱ ተቀድሶ በቤታቸው እንዲቈርቡ ይደረጋል ።
- መሥዋዕት ከዕለቱ አያልፍም ፤ አይውልም ፤ አያድርም ። ቁርባን የሚቈረበው ሳይበላ ሳይጠጣ ቢያንስ ለ15 ሰዓት በመጾም ነው ።
- በቤተ ክርስቲያናችን ቅዱስ ቁርባን ፍጹም የክርስቶስ ሥጋና ደም ነው። (ዮሐ· 6፡51–55) ።

  እንደ ሌሎቹ ምሥጢራት ሁሉ ምሥጢረ ቁርባንን የሚፈጽሙ በሐዋርያት መንበር የተቀመጡ ጳጳሳት ነበሩ ። ቤተክርስቲያን እየተስፋፋች ስትሔድ ግን ለቀሳውስት ፈቀዱላቸው ፤ ዲያቆናት የጳጳሱና የቄሱ ረዳቶች ናቸው ። ራሳቸውን በንስሐ የመረመሩና ያጸዱ ምእመናን ሥጋውን ደሙን መቀበል ይችላሉ ራሳቸውን በንስሐ ያላዘጋጁ ግን ቢቀበሉም ዕዳ ይሆንባቸዋል ። (ቀዳ· ቆሮ· 11፡28–29) ዮሐ· አፈ/ወርቅ ቅዳሴ)።

4· ክህነት

<u>ክህነት</u>፡– የቤተክርስቲያን ከፍተኛው መንፈሳዊ መዐርግ ነው ። ክህነት መጽሐፍ ቅዳሳዊ መሠረት አለው ። (ማቴ· 28፡19 ፤ 20 ። ኤፌ· 4፡11 ። የሐዋ· ሥራ 28፡20) ።

በቤተክርስቲያናችን የክህነት መዐርጋት ሦስት ናቸው ፡ እነሱም ዲቁና ፡ ቅስናና ጵጵስና ናቸው ።

1ኛ· ዲያቆን ፡ ሀ) ከማግባቱ በፊት ዲቁና ይሾማል ።

ለ) አግብቶ ወይም መንኩሶ የቅስና መዐርግ ይቀበላል ።

ሐ) አገልግሎቱም የቄስና የጳጳስ ረዳትነት ነው ።

መ) የሚሾመው በጳጳስ ነው ።

ሠ) በቤተ ክርስቲያናችን ከሙሉ የዲቁና መዐርግ በፊት ለተልእኮ የሚያበቁ 3 መዓርጋት የሚሰጡ በአንብሮተ እድ ሳይሆን በቃለ ቡራኬ ብቻ ነው ።

ረ) ዲያቆናት በአንብሮተ እድ ብቻ ይሾማሉ ።

ሰ) ሥልጣነ ክህነት ለመቀበል ዋጋ አይሰጥም ። (የሐዋ· ሥራ 8፡18–26) ።

ሸ) ክህነት በዘር ሐረግ ሳይሆን በመንፈስ ቅዱስ ጥሪና በቤተክርስቲያን ቀኖና ነው ።

2ኛ· ቄስ ፡ ዲያቆኑ ካገባ ወይም ከመነኮሰ በኋላ የቅስና ሥልጣን ይቀበላል። አገልግሎቱም ሥልጣነ ክህነት ከመስጠት ሜሮን ከማዘጋጀት አዲስ ቤተክርስቲያንና አዲስ መንበር አዲስ ጽላትና ሌሎችንም አዳዲስ ንዋየ ቅድሳት ከመባረክ በቀር ሌላውን ሁሉ ይፈጽማል ። በድንግልና የቀሰሰ ከሆነ ወደ ጵጵስና መዐርግ መድረስ ይቻላል ፡ ባለ ሕግ ከሆነ ግን በዚህኛው መዐርግ ብቻ ይወሰናል ። ይህም በአንብሮተ እድና በንፍሐት በጳጳስ ይሾማል ።

3ኛ· ጳጳስ (ኤጲስ ቆጶስ) ኤጲስ ቆጶስነት የሚሾመው በድንግልና የመነኮሰ ካህን ነው ። የሚሾመው በመላ የሲኖዶስ አባላት ነው ። በችግር ጊዜ ግን ከሁለት ባላነሱ ኤጲስ ቆጶሳት በአንብሮተ እድና በንፍሐት ይሾማል ። አገልግሎቱም ምሥጢራትን ከመፈጸም ጋር ጠቅላላ የቤተክርስቲያን መሪና ጠባቂ ነው ። እነዚህን መዐርጋት የሚቀበሉ ሁሉ የሚያሟሏቸው ግዴታዎች አሏቸው ።

ሀ) ጤንነት ያላቸው

ለ) ሃይማኖታቸውን ለማስፋፋት በቂ ትምህርት ያላቸው

ሐ) በጠባይ የተመሰገኑ መሆን አለባቸው

መ) ወደ መዐርገ ክህነት የሚቀርቡ ሁሉ በቤተክርስቲያናችን ሥርዓት ወንዶች ብቻ ናቸው ።

ሠ) ክህነት አይደገምም ወይም አይታደስም በድጋሚ ክህነት የሚቀበል ወይም የሚሰጥ ሁለቱም ከክህነታቸው ይሻራሉ ። (የሐዋርያት ቀኖና 68) ። ክርስቶስ ለቤተክርስቲያኑ የተወሰኑ ሰዎችን ለክህነት መርጦአል ። (ሉቃስ 6፡12፡13 ። ዮሐ· 20፡19–25) ። ለሌላ ያልተሰጠ ልዩ ሥልጣንም ሰጥቷቸዋል ። (ማቴ· 18፡18) ። በዕርገት ሲሰናበታቸው እስከ ዓለም ፍፃሜ እንደማይለያቸው ቃል ገብቶላቸዋል ። (ማቴ· 28፡20) ። ሲያርግም ጠቅላላ መዐርገ ክህንነትን ሾሚቸው ዐረገ ። (ሉቃ· 24፡51) ።

ከሐዋርያት አባልነት በወጣው በይሁዳ ምትክ ለመምረጥ በሲኖዶስ ተሰብስበው ለቤተክርስቲያን አገልግሎት ማትያስን መምረጣቸው የሐዋርያት አገልግሎት ከሌላው ሕዝባዊ አገልግሎት የተለየ መሆኑን ያሳያል ። (የሐዋ· ሥራ 1፡15–26) ።

5· ተክሊል

የክርስቲያኖች ጋብቻ በቤተክርስቲያን ምስክርነት የሚፈጸም ጸጋ መንፈስ ቅዱስንም የሚያሰጥ ስለሆነ ከሰባቱ ምሥጢራት አንዱ ነው ጋብቻ መጽሐፍ ቅዱሳዊ መሠረት አለው ። (ዘፍ· 1፡27–28 ። 2፡18 ማቴ· 19፡4–6) ።

በቤተክርስቲያናችን ቀኖና መሠረት ክርስቲያናዊ ጋብቻ ከመፈጸሙ በፊት የሚከተሉት ግዴታዎች መሟላት አለባቸው ።

ጸጋ መንፈስ ቅዱስን በእኩልነት የሚቀበሉ ስለሆኑ ሁሉም ክርስቲያን መሆን አለባቸው ።

ሁለቱም የኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን አባላት መሆን አለባቸው።

ሁለቱ አንድ ካልሆኑ ግን ጋብቻው ከመፈጸሙ በፊት የቤተክርስቲያናችን አባል መሆን ግዴታ ነው ።

ከጋብቻ በፊት ሥጋዊ ግንኙነት አይፈቀድም ።

ለጋብቻው ሁለቱም ፈቃደኞች መሆን አለባቸው ።

በቤተሰብ መካከል የሥጋዊም ሆነ የመንፈሳዊ ተዘምዶ ገደብ በጋብቻ

እንዳይፈርስ እስከ ሰባት ትውልድ ድረስ መከበር አለበት (ዘሌዋ· 18፡6–21 ። ዘዳግም 7፡3–4) ።

- በሞት ፣ በዝሙት ካልሆነ በቀር ከሁለቱ አንዱ ተለይቶ ለማግባት አይችልም ። (ማቴ· 19፡6 ፣ 9 ።)
- የክርስቲያኖች ጋብቻ የክርስቶስና የቤተክርስቲያን አንድነት ምሣሌ ስለሆነ አይፈርስም ። (ኤፌሶን 5፡32) ።
- የተክሊልን ምሥጢር የሚፈጽሙ ጳጳሳትና ቀሳውስት ናቸው ።
- ተክሊል ያለሥጋ ወደሙ አይፈጸምም ። (ፍት· መን· 24 ቁ·899) ።
- በጋብቻ ጊዜ የወላጆች ፈቃድ መጨመር አለበት ።

6· ንስሐ

ንስሐ፡– መጸጸት ፣ መመለስ ፣ ከኃጢአት መንጻት ማለት ነው ። ክርስቲያኖች በጥምቀት እንደገና የተወለዱ ቢሆኑም ሰው ሆኖ ወደ ኃጢአት ማዘንበል የማይቀር ነውና ፣ እያንዳንዱ ክርስቲያን መምህረ ንስሐ ሊኖረው ይገባል ።

- ክርስቲያኖች ወደ መምህረ ንስሐ እየሄዱ ኃጢአታቸውን ይናዘዛሉ ። (ዘሌ· 14፡31 ማቴ· 8፡4 ኤጲፋንዮስ ሃይ አበ ምዕ59 ቁ· 20) ። ወደ እግዚአብሔር ለመመለስ ያደረጉት ሙከራና ኃጢአታቸውንም መናዘዛቸው ጸጋ እግዚአብሔርን ያሰጣቸዋል ። ሥጋውን ደሙን ተቀብለው ወደ ቀደመ ክብራቸው ይገባሉ ።
- ኑዛዜ መቀበልና ማስተሥረይ የሚገባቸው ጳጳሳትና ቀሳውስት ብቻ ናቸው ።

ንስሐ መጽሐፍ ቅዱሳዊ መሠረት አለው ። (ማቴ· 8፡4፡16 ፣ 19) ። ንስሐ ተነሳሒው በመምህረ ንስሐው ፊት ቀርቦ ኃጢአቱን በመናዘዝ የሚያፈሰው እንባ የኃጢአቱን ክብደት እያስታወሰ የሚያሳየው ጭንቀት በመንፈስ ቅዱስ እንደገና እንዲታደስ ያደርገዋል ። (አትናቴዎስ ቅዳሴ)

- ንስሐ ከሚደጋገሙ ምሥጢራት ጋር የሚቆጠር ነው ። ከነቢያት ጀምሮ የመጥምቁ ዮሐንስ ፣ የጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስና የተከታዮቹ የሐዋርያት የትምህርት ዋና ዓላማ ሰው ሁሉ በንስሐ እንዲመለስና ወደ እግዚአብሔር መንግሥት እንዲገባ "መንግሥተ ሰማያት ቀርባለችና

ንስሐ ግቡ" የሚል ነበር ። ዛሬም ቤተክርስቲያን ስለ ንስሐ የምታስተምረው ይህንኑ መሠረት አድርጋ ነው ። (ዘካ· 1፥3 ። ማቴ· 3፥1–2 ። 4፥17) ።

7· ቀንዲል

ቀንዲል፡– ቤተክርስቲያናችን ከምትገለገልባቸው ሰባት ምሥጢራት አንዱ ነው ። ይህ ምሥጢረ ቀንዲል ለበሽተኞች የሚቀባ ነው ። ቀንዲል መጽሐፍ ቅዱሳዊ መሠረት አለው ። (ማር· 6፥13 ያዕቆብ 5፥13–15) ።

በቤተክርስቲያናችን የቀንዲል መጽኃኒትነት ለሥጋ ብቻ ሳይሆን ለነፍስም ስለሆነ በኃጢአት ደዌ ለተያዘ ቀንዲል ይደረግለታል ። የቀንዲል ምሥጢር የሚፈጸመው በጸጸሳትና በቀሳውስት ነው ።

ሰባቱ ምሥጢራተ ቤተክርስቲያን ለእያንዳንዳቸው የሚፈጸም የእየራሳቸው የሆነ መጽሐፈ ጸሎትና የአፈጻጸም ሥርዐት አላቸው ሁሉም ምሥጢረ ቤተክርስቲያን የቤተክርስቲያኒቱ ሥርዐተ አምልኮ ማስፈጸ ሚያና የሃይማኖት መመሪያ ነው ።

እነዚህ ምሥጢራት ሁሉም በቤተክርስቲያን ይፈጸማሉ ፤ ሆኖም እንደእየሁኔታው በሌላም ቦታ ይፈጸማሉ ፤ ውግዘት የለበትም ። የሁሉም ምሥጢራት ዋና ዓላማ ሰውን ለማዳን ነው ።

ምዕራፍ ፫

ቅዱሳት መጻሕፍት ፤

ቅዱሳት መጻሕፍት ሁሉ በመንፈስ እግዚአብሔር የተጻፉ ወይም እስትንፋሰ እግዚአብሔር ናቸው ። በሌላም አገላለጽ መጻሕፍት አምላካ ውያት ይባላሉ ። (ፍት·ነገ· አን· 2) ። ቅዱሳት መጻሕፍት እስትንፋሰ እግዚአብሔር ለመሆናቸው ወይም በመንፈስ እግዚአብሔር ለመጻፋቸው ሐዋርያው ቅዱስ ጳውሎስ በ2ኛ ጢሞ· 3·17 «የእግዚአብሔር መንፈስ ያለበት መጽሐፍ ሁሉ ለትምህርትና ለተግሣጽ ልብንም ለማቅናት በጽድቅም ላለው ምክር ደግሞ ይጠቅማል» ብሎ ጽፎአል ። ቅዱስ ቄርሎስ ዘእስክንድርያም «ቅዱሳት መጻሕፍት እስትንፋሰ እግዚአብሔር ናቸው» ብሎአል ። (ቄር·ሃይ/አበ 78፥67) ።

በመሆኑም በቅዱሳት መጻሕፍት የተጻፈው ሁሉ ፍጹም እውነት ነው ፡ ሊለወጥ ሊሻሻል ፡ ሊጨመርበት ወይም ሊቀነስለት የማይቻል ነው። በመንፈስ እግዚአብሔር የተቃኙ ቅዱሳን ሰዎች ጽፈውታልና (2ጴጥ· 1፡20 ። ማቴ· 5፡18 ። ሉቃ· 16፡17) ።

ልዑል እግዚአብሔር ቅዱሳት መጻሕፍትን «እንዲህ ብለህ ተናገር ፡ እንዲህ ብለህ ጻፍ» እያለ ድምፁን በማሰማት ፡ በራእይ እየተገለጸ ፡ በልቡና እየቀረፀ እንዲጻፉ ማድረጉ ተገልጦአል ። (ዘጸአ· 34፡27 ። ዘዳግ· 31፡19 ። ኢሳ· 8፡1) ።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን በቀኖና የተቀበለ ቻቸው የብሉያትና የሐዲሳት መጻሕፍት ቁጥር 81 ነው ።

ሀ) የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት፡

1· ኦሪት ዘፍጥረት
2· ኦሪት ዘጸአት
3· ኦሪት ዘሌዋውያን
4· ኦሪት ዘኁልቁ
5· ኦሪት ዘዳግም
6· መጽሐፈ ኢያሱ
7· መጽሐፈ መሳፍንት
8· መጽሐፈ ሩት
9· 1ኛና 2ኛ ሳሙኤል
10· 1ኛና 2ኛ መጽሐፈ ነገሥት
11· 1ኛ መጽሐፈ ዜና መዋዕል
12· 2ኛ መጽሐፈ ዜና መዋዕል
13· መጽሐፈ ኩፋሌ
14· መጽሐፈ ሄኖክ
15· መጽሐፈ ዕዝራና ነህምያ
16· ዕዝራ ካልእና ዕዝራ ሱቱኤል

17· መጽሐፈ ጦቢያ
18· መጽሐፈ ዮዲት
19· መጽሐፈ አስቴር
20· መጽሐፈ መቃብያን ቀዳማዊ
21· 2ኛና 3ኛ መጽሐፈ መቃብያን
22· መጽሐፈ ኢዮብ
23· መዝሙረ ዳዊት
24· መጽሐፈ ምሳሌ
25· መጽሐፈ ተግሣጽ
26· መጽሐፈ ጥበብ
27· መጽሐፈ መክብብ
28· መጽሐፈ መኃልየ መኃልይ
29· መጽሐፈ ሲራክ
30· ትንቢተ ኢሳይያስ
31· ትንቢተ ኤርምያስ
32· ትንቢተ ሕዝቅኤል
33· ትንቢተ ዳንኤል
34· ትንቢተ ሆሴዕ
35· ትንቢተ አሞጽ
36· ትንቢተ ሚክያስ
37· ትንቢተ ኢዩኤል
38· ትንቢተ ዐብድዩ
39· ትንቢተ ዮናስ
40· ትንቢተ ናሆም
41· ትንቢተ ዕንባቆም
42· ትንቢተ ሶፎንያስ
43· ትንቢተ ሐጌ
44· ትንቢተ ዘካርያስ
45· ትንቢተ ሚልክያስ
46· መጽሐፈ ዮሴፍ ወልደ ኮርዮን
ድምር 46

የሐዲስ ኪዳን መጻሕፍት

1· የማቴዎስ ወንጌል
2· የማርቆስ ”
3· የሉቃስ ”
4· የዮሐንስ ወንጌል
5· የሐዋርያት ሥራ
6· ወደ ሮሜ ሰዎች
7· ወደ ቆሮንቶስ ሰዎች 1ኛ
8· ወደ ቆሮንቶስ ሰዎች 2ኛ
9· ወደ ገላትያ ሰዎች
10· ወደ ኤፌሶን ሰዎች
11· ወደ ፊልጵስዩስ ሰዎች
12· ወደ ቆላስይስ ሰዎች
13· ወደ ተሰሎንቄ ሰዎች 1ኛ
14· ወደ ተሰሎንቄ ሰዎች 2ኛ
15· ወደ ጢሞቴዎስ 1ኛ
16· ወደ ጢሞቴዎስ 2ኛ
17· ወደ ቲቶ
18· ወደ ፊልሞና
19· ወደ ዕብራውያን
20· የጴጥሮስ መልእክት 1ኛ
21· የጴጥሮስ መልእክት 2ኛ
22· የዮሐንስ መልእክት 1ኛ
23· የዮሐንስ መልእክት 2ኛ
24· የዮሐንስ መልእክት 3ኛ
25· የያዕቆብ መልእክት
26· የይሁዳ መልእክት
27· ራእይ

የሥርዓት መጻሕፍት

1· ሥርዓተ ጽዮን
2· ትእዛዝ
3· ግጽው
4· አብጥሊስ
5· 1ኛ መጽሐፈ ኪዳን
6· 2ኛ መጽሐፈ ኪዳን
7· ቀሌምንጦስ
8· ዲድስቅልያ

ድምር 35

የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ድምር 46
የሐዲስ ኪዳን መጻሕፍት ድምር 35
ጠቅላላ ድምር 81

ስለቅዱሳት መጻሕፍት የተለያየ አቈጣጠር ቢኖርም የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን የምትቀበላቸውና በፍትሐ ነገሥት ትርጓሜ ተዘርዝረው የሚገኙ መጻሕፍት ከዚህ በላይ የተመለከቱት 81 መጻሕፍት ናቸው ።

ከነዚህም ጋር የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን በብሉይና በሐዲስ ኪዳን መጻሕፍት ላይ የተመሠረቱ የብሉያትና የሐዲሳትን ምሥጢራት አብራርተውና አጉልተው የሚገልጡ በልዩ ልዩ ቅዱሳን አበው የተደረሱ የሃይማኖት ፣ የትምህርት የጸሎት መጻሕፍት ከብሉያትና ሐዲሳት ተውጣጥተው የተደረሱ የቅ/ያሬድ የፀዋትወ ዜማ መጻሕፍት ሌሎችም የአገልግሎት መጻሕፍት አሉአት ።

ቅዱስ ያሬድ

ቅዱስ ያሬድ በኢትዮጵያ ዘመን አቈጣጠር በ505 ዓ·ም· የተነሣ ኢትዮጵያዊ ሊቅ ነው ። ቅ/ያሬድ በዓለም በሚታወቅበት ሙያውና ዕውቀቱ በመንፈስ ቅዱስ የተቃኘ የመንፈሳዊ ዜማ ደራሲ ፣ የቅኔ ተመራማሪ ኪሩቤልን በሚያስመስለው ጣዕመ ዝማሬ የተወደደና ድምፀ መልካም ማሕሌታዊ ነው።

ቅዱስ ያሬድ ድጓ ፣ ዝማሬ ፣ መዋሥዕትና ምዕራፍ የተሰኙ የዜማ መጻሕፍት አሉት ። የብሉያት ፣ የሐዲሳትና የሊቃውንት መጻሕፍት ትርጓሜም ሊቅ ነው ። ከነዚህ ከብሉያት ከሐዲሳትና ከሊቃውንት መጻሕፍት ለጸሎትና ለማሕሌት የሚስማሙትን ቃላት እየመረጠ ፣ ምሥጢራትን ከትርጓሜ እያስማማ ዜማዎቹን በዐራቱ ክፍላተ ዘመን በመፀው ፣ በሐጋይ ፣ በጸደይና በክረምት በመከፈል የየወቅቱን የተፈጥሮ ሥነ ባሕርይ በአንክሮና በምስጋና በሚገለጽ ጣዕም እንዲዘመሩና እንዲጸለዩ ያደረገ ታላቅ ኢትዮጵያዊ ደራሲ ነው ። ዜማውንም ግእዝ ፣ ዐዝልና አራራይ በሚል በ3 የዜማ ስልት ከፍሎ ዘምሮታል ።

ሊቁ ቅ/ያሬድ የዜማ ድርሰቱን ያዘጋጀው ከ540–560 ዓ·ም· ባለው ዘመን ነው ። ማሕሌታዊው ቅ/ያሬድ በኢትዮጵያ ሰሜናዊ ክፍሎች ለ11 ዓመታት እየተዘዋወረ ሲያስተምር ፣ ቤተክርስቲያንን ሲያገለግልና ሲያስገለግል ቈይቷል ።

በመጨረሻም በሰሜን ተራራዎች ሥር ካሉት ገዳማት በአንዱ ዋሻ ውስጥ ገብቶ በጾም በጸሎት ፣ በብሕትውና ዘመኑን አሳልፎአል ። ሊቁ ቅ/ያሬድ እስከዛሬ ጎልፈትና ውላጤ ያላገኘው ፣ በጣዕመ ዝማሬውና በምልክቱ ልዩ የሆነ የዜማ ድርሰቱን ለኢትዮጵያ ያበረከተ ታላቅ ኢትዮጵያዊ ሊቅ በመሆኑ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስ ቲያን ዝክረ ስሙን በጥንቃቄ ጠብቃ ፣ በስሙ ጽላት ቀርፃ ፣ ቤተክርስቲ ያንን አንፃ ፣ ገድሉን ጽፋ ታከብረዋለች ።

ከዚህ በላይ ከተጠቀሱት ከቅዱስ ያሬድና ከሌሎችም መጻሕፍት ሌላ በቀደምት የጋራ አባቶች የተደረሱና ተተርጉመው ወደ ኢትዮጵያ የገቡ ይገኙባቸዋል ። የእመቤታችን የቅ/ድንግል ማርያምን ተአምር ፣ ንጽሕናዋንና ቅድስናዋን የሚያረጋግጡ ፣ የቅዱሳን መላእክትን ፡ ተልእኮ የቅዱሳን ጻድቃንና የሰማዕታትን የነቢያትንና የሐዋርያትን ተአምርና ገድል የሚገልጡ የተሰጣቸውን ቃል ኪዳን ጸጋና ክብር የሚናገሩ ገድላትና ድርሳናት የተአምራት መጻሕፍት አሉአት ።

ምዕራፍ ፮

ትውፊት

ትውፊት ማለት ከጥንት ጀምሮ በቤተክርስቲያን በኩል ቃል በቃል ሲነገር የመጣ በቃልም በጽሑፍም ከአበው ወደ ትውልድ ሲተላለፍ የኖረና የሚኖር ማለት ነው ።

የሰው ልጅ እምነቱንና ሥርዓቱን ባህሉንና ታሪኩን በጽሑፍ ከመያዙ አስቀድሞ ከአዳም እስከ ሙሴ ቃል በቃል እየተነገረ በተላለፈ ትውፊት መቈየቱ ይታወቃል ። ይህም የትውፊት አመጣጥ መሠረት ነው።

ትውፊት በቅዱሳት መጻሕፍት ያልተጻፉትን ከአበው ቃል በቃል የተላለፉትን የእምነት የሥርዓት ፣ የትምህርትና የታሪክ ውርሶች እያጕላ ያቀርባል ። መሠረታቸው ቅዱሳት መጻሕፍት ሆነው በትርጉም ያልተገለ ጡትን በተግባር ያሳያል ። ትውፊት ከቅዱሳት መጻሕፍት ምሥጢርና ትርጉም ጋር የሚቃረን አይደለም ።

ትውፊት ትምህርተ ሃይማኖትን ሥርዓተ ቤተክርስቲያንን ባህልንና ታሪክን ብቻ ሳይሆን ከጥንት ጀምሮ ሳይፋለስና ሳይለወጥ የተላለፈውን የሥርዓተ አምልኮት አፈጻጸምን ሁሉ ያካትታል ።

የቤተክርስቲያን እምነትና ትምህርት በጽሑፍ ሳይሆን ይሰጥ የነበረው በቃል ነው ። የተጻፈም በቃል ሲነገር የነበረው ነው ። "ማመን ከመስማት ነው ፤ መስማትም በእግዚአብሔር ቃል ነው" ተብሎ ተጽፎአልና (ሮሜ 10፡17)።

ከነቢያት እየጻፉ ያስተማሩ መኖራቸው ቢታወቅም ብዙዎቹ በቃል አስተምረዋል ። ሐዋርያትም ጌታችን ወደ ዓለም በላካቸው ጊዜ በቃል አስተምረዋል ። (ማቴ· 28፡19። ማር· 16፡15)

ቅዱሳን ሐዋርያት ከጌታችን ከኢየሱስ ክርስቶስ ትምህርትና ተአምራት ጥቂቱን ብቻ መጻፋቸውን በግልጥ ተናግረዋል ። (ዮሐ· 20፡30። ዮሐ· 21፡25) ። ራሳቸውም ያስተማሩትን ትምህርትና ያደረጉትን ተአምር በሙሉ አልጻፉም ። (2ዮሐ· ቁ· 12፡3 ዮሐ· ቁ· 13–14)።

ስለ ትውፊት ቅዱሳት መጻሕፍት በብዙ ቦታ ይመሰክራሉ ። (1 ቆሮ· 11፡2 ፤ 23 ። 15፡1–3። 1ተሰ· 2፡13። 2ተሰ· 2፡15)። ስለዚህ ቅዱስ

መጽሐፍና ትውፊት ይደጋገፋሉ ትውፊት መጽሐፍ ቅዱስን ይጠብቃል ፣ ይተረጉማል ፣ ከመጽሐፍ ቅዱስ የቀረውንም ይሞላል ። ይህንንም ለማረጋገጥ ቅዱስ ጳውሎስ በ2 ጢሞቴዎስ 3፡8 ላይ «ኢያኔስና ኢያንበሬስ ሙሴን እንደ ተቃወሙት» ሲል ይናገራል ። የኢያኔስና የኢያንበሬስ ስም በአራቱ አልተጻፈም እንደዚሁም በሐዋርያት ሥራ 20፡35 ላይ «ጌታችን እንደተናገረ ከሚቀበል ይልቅ የሚሰጥ ብፁዕ ነው» በማለት የተናገረው በአራቱም ወንጌሎች ተጽፎ አይገኝም ። ቅዱስ ጳውሎስ እነዚህን ሁሉ የጻፋቸው በትውፊት በተገኘው ትምህርት ነው ።

እንደዚሁም አራቱን ወንጌሎች የጻፉ ወንጌላውያን ማቴዎስ ፣ ማርቆስ ፣ ሉቃስና ዮሐንስ መሆናቸው የተገለጠው በትውፊት ነው ።

ታላቁ ቅዱስ ባስልዮስም «መስቀል ማድረግና በመስቀል ማማተብ፣ በጸሎት ጊዜ ፊትን ወደ ምሥራቅ ማዞርና ቀጥ ብሎ መቆም... የመጠመቂያ ውሃን መባረክ ፣ ተጠማቂውን በዐራት መዐዝን ማሰገድ ፣ ተጠማቂዎችን ሜሮን መቀባት ፣ ሰይጣንና ሠራዊቱን «እክህደከ» ማሰኘት ትውፊት እንደሆነ ተናግሮአል ። (ባስልዮስ ድርሳን 27፡66)።

በቤተክርስቲያናችንም ትምህርትና ሥርዓት ፣

- መስቀል ማሳለም ፣
- ለሥዕልና ለመስቀል መስገድ
- ማተብ ማሰር
- በቤተክርስቲያን ዕጣን ማጠን
- በተለያዩ የአምልኮት ሥርዓት ማስፈጸሚያ በሆኑ ንዋያተ ቅድሳት ማገልገል
- የቤተክርስቲያን ሕንፃ አሠራርና የውስጥ ክፍሎች አከፋፈል ።
- ልብሰ ተክህኖና የመሳሰሉትም ሁሉ በትውፊት የተገኙ ናቸው ።

ስለዚህ ቤተክርስቲያናችን ጥንታዊት ታሪካዊትና ሐዋርያዊት ስለሆነች ከቀደምት አበው ሲያያዝ የመጣና ሲሠራበት የኖረውን ትውፊት ጠብቃና አክብራ ትገለገልበታለች ።

ምዕራፍ ፺

ክብረ ቅድስት ድንግል ማርያም

በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን የእመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያም ቅድስና ድንግልና ፡ ቃል ኪዳንና አማላጅነት በሰፊው የታወቀ ነው ።

ቅድስና

አምላክን በድንግልና ፀንሳ በድንግልና የወለደች እመቤታችን ድንግል ማርያም ከአዳም ዘር የተላለፈ ኀጢአት (ጥንተ አብሶ) ያላገኛት ፡ መርገመ ሥጋ መርገመ ነፍስ የሌለባት ገና ከመወለዱ አስቀድሞ በአምላክ ኀሊና ታስባ ትኖር የነበረች ፡ በሰው ልማድና ጠባይ ከሚደርሰው ሥጋዊ አሳብና ፈቃድ ሁሉ የተጠበቀች ፡ ከተለዩ የተለየች ንጽሕት ቅድስተ ቅዱሳን ናት መሓል· 4፡7 ።
«ምልዕተ ፀጋ ምልዕተ ክብር ሆይ! ደስ ይበልሽ» ተብላ በቅዱሳን መላእክት አንደበት በቅድስናዋ ተመስግናለች ፡ ትመስገናለችም ። (ሉቃ· 1፡28 30) ።

እመቤታችን በውስጥ በአፍአ በነፍስ በሥጋ ቅድስት ስለሆነች እግዚአብሔር ለልጁ ማደሪያ መርጧታል ፡ ማኅደረ መለኮት እንድትሆን አድርጓታል ። አምላክን ለመውለድ ያስመረጣትና ያበቃት ፡ ድንግልናዋ ንጽሕናዋ ነው ። (ሕርያቆስ ቅዳሴ ፡ 45 መዝ· 132፡13)። ንጽሐ ሥጋ ንጽሐ ነፍስ ንጽሐ ልቡና ለእመቤታችን ገንዘቦቿ ናቸው ።

ድንግልና

እመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያምን ከተለዩ የተለየች ከከበሩ የከበረች የሚያደርጋት ማኅተመ ድንግልናዋ ሳይለወጥ አምላክን በድንግልና ፀንሳ በድንግልና መውለዷ ነው (ማቴ· 1፡18 20)። እመቤታችን ጌታን ከመፅነሷ በፊት ፡ በፀነሰች ጊዜ ፡ ከፀነሰች በኋላ ፡ ከመውለዷ በፊት በወለደች ጊዜ ከወለደች በኋላ ድንግል ናት ። እመቤታችን ከሌሎች ሴቶች ሁሉ ተለይታ እግዚአብሔር ከፈጠራት ጀምሮ በአሳብ ፡ በመናገር ፡

በመሥራት ፡ ንጽሐ ጠባይዕ ያላደፈባት ንጽሕት ድንግል ናት ። ቴዎዶጦስ ዘእንቆራ ሃይ. አበ. ም. 53፡22/ ድንግል የሚለው ቃል በርግጥ ቅድስናዋን ንጽሕናዋን ያመለክታል ። በዓለም ከነበሩና ከሚኖሩ ሴቶች እንደ እመቤታችን ድንግልናን ከእናትነት ፡ እናትነትን ከድንግልና አስተባብራ የተገኘች ሴት የለችም ። እመቤታችን ዘለዓለም ድንግል ናት/ ቅዳሴ ባስልዮስ 73 መሐልይ 4፡15 ሕዝ. 44፡3 ወንጌላዊ ሉቃስ «ቅዱስ ገብርኤል ወደ አንዲት ድንግል ተላከ ፡ የዚያችም ድንግል ስም ማርያም ነው» በማለት ስለ ድንግልናዋ ተናግሯል። (ሉ.ቃ. 1፡27) ። እመቤታችን የደናግል ሁሉ መመኪያ ናት ። (ኤፍሬም 6፡3) ።

ክብረ ድንግል

እመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያም ከመላእክት ትበልጣለች ፡ በክብርም ፡ በአማላጅነትም ፡ ከቅዱሳን ሁሉ ቅድሚያ ያላት ናት ። ሌሎች ሴቶች የሚከበሩ ነቢያትን ሐዋርያትን ጻድቃን ሰማዕታትን ወለዱ ተብለው ነው ። እሷ ግን የምትከበረው እመ አምላክ ፡ ወላዲተ አምላክ ተብላ ነው ። በመሆኑም ድንግል ማርያም ከፍጡራን በላይ ፡ ከፈጣሪ በታች ክብሯ ከፍ ያለ ነው ። የአክብሮት ወይም የጸጋ ስግደት ይሰገድላታል ። (ዮሐ. አፈ. ሃይማ. አበ. ምዕ. 28፡36–39) ።

በእግዚአብሔር ዘንድ ባለሟልነትን አግኝተሻልና ደስ ይበልሽ «ሉ.ቃ. 1፡27»

ምስጋና

ስለ እመቤታችን ክብርና ልዕልና ከሥጋዌ አስቀድሞ ብዙ ትንቢቶች ተነግረዋል ። አምላክን በድንግልና ፀንሳ በድንግልና የመውለድዋ ምሥጢርም በነቢያት የተነገረ ነው (መዝ. 132፡13 ፡ ኢ.ሳ. 7፡14 ። ሕዝ. 44፡3) ።

የቤተክርስቲያን አበው ሊቃውንት በየዘመናቸው በመንፈስ ቅዱስ እየተቃኙ በውነት አንቺ ቅድስት ነሽ ንጽሕት ነሽ እያሉ ስለ ዘለዓለማዊ ንጽሕናዋና ቅድስናዋ በውዳሴያቸው ፡ በድርሰታቸው አመስግነዋታል ። ውዳሴ ፡ ቅዳሴ ደርሰውላታል ። ከዚያውም ሁሉ እነ ቅ/ኤፍሬም ፡ አባ ሕርያቆስ ቅ/ዮሐንስ አፈወርቅና አባ ጊዮርጊስ ዘጋስጫ ቅድስት ንጽሕት

እያሉ በሠፊው አመስግነዋታል ። የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያንም ቅድስናዋን ፣ ንጽሕናዋን ትመሰክራለች ፣ ታመሰግናታለችም ። የእመቤታችን ሕይወት ከእግዚአብሔር የማዳን ሥራ ጋር የተዋሐደ ነው ።

ኖኅ በእግዚአብሔር ጥበብ የሠራት መርከብ ፣ ራሱንና ቤተሰቡን ከጥፋት ውሀ በማዳን ለሰው ዘር መትረፍ ምክንያት እንደሆነች ሁሉ ፣ እመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያምም የዓለም መድኃኒት ኢየሱስ ክርስቶስን በመውለድ ምክንያተ ድኂን ሆናለች ። በቤተክርስቲያናችን እምነትና ትምህርት ድንግል ማርያም ከፍጡራን በላይ ከፈጣሪ በታች ሆና ትከበራለች ። በመዝሙራችንም ሆነ በቅዳሴአችን ከስመ ሥላሴ ቀጥለን የምንዘምረው የድንግል ማርያምን ውዳሴ ነው ።

አምላክ ሰው በመሆኑ ለሰው ልጆች የዋለውን ውለታ፡— በበረት መወለዱን ፣ በጨርቅ መጠቅለሉን ፣ ስደቱን ፣ መንከራተቱን ፣ ሕማሙን ፣ ስቅለቱንና ሞቱን በምናስብበት ጊዜ ድንግል ማርያምን መለየት አይቻልም ።

«ደስ ያለሽ ምልዕተ ክብር ሆይ ፣ ደስ ይበልሽ ከሴቶች ተለይተሽ አንቺ የተባረክሽ ነሽ ፣ … በእግዚአብሔር ዘንድ ባለሟልነትን አግኝተሻልና … መንፈስ ቅዱስ ያድርብሻል ፣ የልዑል ኃይልም ይጋርድሻል ተብሎ የተመሰገነ ከእርስዋ በቀር ማንም የለም ። (ሉቃ· 1፡28–35) ። ከዘመዶችዋም ወገን ቅድስት ኤልሣቤጥ በመንፈስ ቅዱስ ተቃኝታ «አንቺ ከሴቶች ተለይተሽ የተባረክሽ ነሽ ፣ የማኅፀንሽም ፍሬ የተባረከ ነው» ብላ ከማመስገኗ በላይ የጌታዬ እናት ወደኔ ትመጪ ዘንድ እኔ ምንድነኝ? በማለት ወላዲተ አምላክ መሆኗን መስክራለች ፣ ከእግዚአብሔር ስለእርስዋ የተነገረው ሁሉ እንደሚፈጸም አምና የምትቀበል ንዕድ ክብርት እንደሆነች አረጋግጣለች ።

የሰላምታ ድምፅዋን በሰማችም ጊዜ በማኅፀኗ የነበረው ፅንስ (ዮሐንስ) በመንፈስ ቅዱስ ተሞልቶ በመዝለል ከቅድስት ድንግል የሚወለደው አምላክ ወልደ አምላክ መሆኑን አረጋግጦአል ። ራሷ እመቤታችን ቅድስት ማርያም «ከእንግዲህስ ወዲህ ትውልድ ሁሉ ብፅዕት ነሽ እያሉ ያመሰግኑኛል» በማለት ተናግራለች ። (ሉቃ· 1፡48) ።

በዚሁ መሠረት በልጅዋ ያመኑ ክርስቲያኖች ሁሉ የንጽሕናቸው ፡ መሠረት የድንግልናቸው መመኪያ ፡ የደኅንነታቸው ምክንያት አድርገው ያመሰግኑአታል ።

የአማላጅነት ቃል ኪዳን

ቤተክርስቲያናችን ስለ እመቤታችን አማላጅነትና ቃል ኪዳን የምታስተምረው በቅዱስ መጽሐፍ በተጻፈው ቃልና ፍጹም በሆነ ሐዋርያዊ ትውፊት ነው ። እመቤታችን የእናትነት ክብርና የአማላጅነት ቃል ኪዳን ከልጅዋ ከጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ተቀብላለች ፡ በቃና ዘገሊላ ሠርግ ቤት ልጅዋ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ውኃውን ወደ ወይን ለውጦ የመጀመሪያውን ተአምር ያደረገው በእመቤታችን አማላጅነት ነው ። (ዮሐ 2፡1-5) ። ጌታ በመስቀል ላይ ሳለ «እነሆ ልጅሽ» (ዮሐንስ 19፡26) ብሎ ቤተክርስቲያንን ለርሷ «እነሆእት እናትህ» ብሎ እርሷን ለቤተክርስቲያን አደራ ሰጥቷል ። እመ አምላክ ፡ ወላዲተ አምላክ መሆኗን አምነው «ሰአሊ ለነ ቅድስት» ቅድስት ሆይ ለምኝልን እያሉ ስሟን የሚጠሩትን ሁሉ እንደሚምርላት የማይለወጥ ቃል ኪዳን ተቀብላለች ።

ስለዚህ ቤተክርስቲያን ከልጅዋ ከኢየሱስ ክርስቶስ የተቀበለችውን አደራ በመጠበቅ ቅድስት ማርያም

የመንፈስ ቅዱስ ማደሪያ

የአምላክ እናት

ዘለዓለም ድንግል

ቅድስተ ቅዱሳን ስለሆነች

ቅዱስ መጽሐፍም ይህን ክብሯን ስለሚመሰክር ፡

ቅዱሳን መላእክትና ደቂቀ አዳም ስላከበሯት ፡ በየጊዜው በስሟ ስለሚደረጉ ተአምራት ታከብራታለች ። ታመሰግናታለች ፡ ትማፀንባታለች፡ (ያዕቆብ ዘሥሩግ ቅዳሴ ሐዳፌ ነፍስ፡፶፱)

እመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያም ከቅዱሳን ሐዋርያት ሲተላለፍ በመጣው ትውፊት በተገለጠው መሠረት በ64 ዓመት ዕድሜዋ በጥር 21 ቀን ዐረፈለች ። መላእክት ሥጋዋን አሳርገው በገነት ከዕፀ ሕይወት ሥር አኖሩት ። በዚያው ዓመት ሥጋዋ እስከ ነሐሴ 14 ቀን በገነት

ከቆየ በኋላ ነሐሴ 14 ቀን መላእክት አምጥተው ለሐዋርያት ሰጡአቸውና በጌቴሴማኒ ቀበሩአት ፡ በሦስተኛው ቀን ነሐሴ 16 ቀን ተነሥታ ፡ በክብር ወደ ሰማይ ዐረገች ። የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ስለ ቅድስት ድንግል ማርያም ዕረፍት ፡ ትንሣኤና ዕርገት ይህን ታምናለች። ታሳምናለች ። በየዓመቱም ነሐሴ 16 ቀን የፍልሰትዋን መታሰቢያ በታላቅ ሥነ ሥርዓት ታከብራለች (ስንክሳር ነሐሴ 16 ቀን) ።

ምዕራፍ ፰

ክብረ ቅዱሳን

ቅዱስ የሚለው ቃል በግእዝ ንጹሕ ክቡር ልዩ መሆንን የሚያመለክት ነው ። ይህ ቃል ለእግዚአብሔር የባሕርይ መግለጫ ነው ። እግዚአብሔር በባሕርዩ ቅዱስ ነውና ። ቅዱሳን የሚለውም ቃል በባሕርዩ ቅዱስ የሆነውን አምላክ ለሚያገለግሉ መላእክትና ደጋግ ሰዎች የሚሰጥ ነው ።

መላእክትን ቅዱሳን እንላቸዋለን ። ከማንኛውም ክፉ ነገር የራቁ ሥርዓታቸውን የጠበቁ ፡ እግዚአብሔርን ያወቁ ፡ እግዚአብሔርን የሚያመሰግኑ ስለሆኑ ቅዱሳን ይባላሉ ። ከመዐርገ መላእክት የደረሱ ደጋግ ሰዎችም በዚሁ የቅድስና ስም ይጠራሉ ። ራሱ ቅዱስ እግዚአብሔርም እኔ ቅዱስ ነኝና ቅዱሳን ሁኑ … ብሎአል ። (ዘሌዋ· 19፡2 1ጴጥ· 1፡15 16) ።

ነቢያት ፡ ሐዋርያት ጻድቃን ሰማዕታት ሁሉ ለቅዱስ እግዚአብሔር ሲሉ ሕይወታቸውን መሥዋዕት አድርገው ስለሰጡ ፡ ለስሙ ስለመሰከሩ ፡ በተጋድሎአቸውና በትሩፋታቸው ስላገለገሉ የቅድስናና የብፅዕና ማዕርግ ተሰጥቶአቸዋል ፡ ይሰጣቸዋልም ። ጌታችንም በወንጌል «አባት ሆይ በእውነትህ ቀድሳቸው ቃልህ ቅዱስ ነው» ብሎ ስለቅድስናቸው ተናግሮአል ። (ዮሐ· 17፡17) ።

ከእነዚህ ሁሉ በላይ ግን ወላዲተ አምላክ ድንግል ማርያም የቅዱሳን አክሊል የሆነች ቅድስት ናት ፡ ስለዚህም ቅድስተ ቅዱሳን ትባላለች ።

ሀ) ክብረ መላእክት ቅዱሳን

ተፈጥሮአቸው

መላእክት በዕለተ እሑድ ከተፈጠሩ ፍጥረታት አንድ ክፍል ናቸው (ኩፋ. 2፡6–8) ። የመላእክት ተፈጥሮ ከእሳትና ከነፋስ እንደሆነ ቅዱስ መጽሐፍ ያስረዳል ። (3መ.ቃ. 2፡10–11) ።

መላእክት አንድ ጊዜ የተፈጠሩና በየጊዜው የማይባዙ ናቸው ። መላእክት በተፈጥሮአቸው ነባብያን ለባውያን ሕያዋን ኃያላንም ናቸው ። ሕማምና ሞት የለባቸውም ። የመላእክት ቁጥር በእኛ አይወሰንም ፡ የብዙ ብዙ ናቸው ። መላእክት በነገድና በአለቃ ይከፈላሉ ፡ በነገድ መቶ በከተማ ዐሥር እንደነበሩ ይታወቃል ።

አገልግሎታቸው

ቅዱሳን መላእክት ለእግዚአብሔር የቅርብ አገልጋዮች ናቸው ። ዘወትር በዙፋኑ ዙሪያ ሆነው ያመሰግኑታል (ራእ. 4፡8፡11) ። በተልእኮአቸውም ፈጣኖች ናቸው መዝ. 103፡4 (ዕብ 1፡6) ። በሰውና በእግዚአብሔር መካከል ለተልእኮ ይወርዳሉ ይወጣሉ ለሰው ልጆችም ይራዳሉ (ዮሐ. 1፡52 ፡ ዕብ. 1፡14) ።

- የመላእክት ተልእኮ በጥቅሉ ሲገለጥ በሰውና በእግዚአብሔር መካከል መላላክ ፡
- የሰውን ጸሎት ምጽዋትና መሥዋዕት ወደ እግዚአብሔር ማቅረብ፡
- የእግዚአብሔርንም ምሕረትና ቸርነት ወደ ሰዎች ማድረስ ነው ። (ዳንኤል 9፡20–22 ። ሉ.ቃ. 1፡13 ። የሐዋ. 10፡3–5) ።
- ሰዎች በሞቱ ጊዜ ነፍሶቻቸውን ወደ እግዚአብሔር ያቀርባሉ (ሉ.ቃ. 16፡22 ። ሱቱ. ዕዝ. 6፡6–20) ።
- እያንዳንዱን ፍጥረት አዘውትረው ይጠብቃሉ (ማቱ. 18፡10 ። ዳን. 4፡13) ።
- ለምሕረትም ለመዓትም ይላካሉ (ሮሜ 9፡22) ።
- በመከራና በችግር ጊዜ ለተራዳኢነት ይላካሉ (የሐዋ. 12፡7–11 ፡ መዝ. 89፡7) ።

በፍጻሜ ዘመንም ይህ ዓለም በሚያልፍበት ጊዜ ይላካሉ ፡ ኃጥአንን ከጻድቃን ይለያሉ (ማቴ 24፡31 ፡ ራእ 7፡1 4) ።

አማላጅነታቸው

የቅዱሳን መላእክት አማላጅነትና ተራዳኢነት የሰዎችን ጸሎትና ምጽዋት ወደ እግዚአብሔር ለማቅረብ በተሰጣቸው ባለሟልነት ነው ። በቅዱስ መጽሐፍ በሰፊው እንደምንረዳው የብዙዎችን ሰዎች ጸሎት መሥዋዕትና ምጽዋት ወደ እግዚአብሔር እያቀረቡ የሚፈልጉትን መልካም ነገር ሁሉ ያሰጣሉ ። ደስታና የምሥራችን ሁሉ ለሰዎች ያበስራሉ ። ደስታን ማብሠር ፡ ማጽናናትና የምሥራችን መንገር ከእግዚአብሔር የተሰጣቸው ጸጋ ነው ። (ዘፍ 48፡16 ፡ ዳን 10፡10 12 ፡ ሉቃ 1፡13 ፡ ሉቃ 1፡28 32 ፡ ይሁዳ 9) ።

የቅዱሳን መላእክት አማላጅነት በቅዱሳት መጻሕፍት በስፋት ይነገራል ። በተለይ በሄኖክ ምዕራፍ 10፡7 እና በዘካርያስ 1፡12 ዘጸአ 23፡ 20 23፡ መዝ 33፡7 ላይ የተመለከቱት ጥቅሶች በግልጥ ያስረዳሉ ።

ቅዱሳን መላእክት ኃጢአ ገብተው በተመለሱ ሰዎች ደስታ እንደሚያደርጉ በሉቃስ ወንጌል 15፡10 ላይ የተጻፈው ስለ ሰው ልጆች ደኅንነት ያላቸውን ፍቅርና አማላጅነት ያመለክታል ።

ክብራቸው

ቅዱሳን መላእክት በእግዚአብሔር ፊት የሚቆሙ ባለሟሎች ስለሆኑ ፡
ለአምላካቸው ቀናእያን
ለነፍሳት ቀዋምያን ስለሆኑ
ለምሕረትም ለመዓትም ስለሚላኩ
ሰዎችን በችግራቸው ጊዜ ስለሚረዱና ስለሚያማልዱ ቤተክርስቲያን ታከብራቸዋለች ። በስማቸው ጽላት ቀርፃ ፡ ቤተክርስቲያን አሳንፃ ድርሳናቸውን አስጽፋ እንዲመሰገኑና እንዲከበሩ ታደርጋለች ። የጸጋና የአክብሮት ስግደት ይሰገድላቸዋል ። (ዳንኤል 8፡15--18፡ ዘፍ 22፡31። ዘኁል 22፡31፡ ኢያሱ 5፡13 15) ።

ለ) ቅዱሳን ነቢያት

ነቢያት በመንፈስ እግዚአብሔር እየተቃኙ የወልደ እግዚአብሔርን ሰው መሆን እስከ ዳግም ምጽአቱ ተንብየዋል። ይህንንም ተልእኮአቸውን በፈጸሙበት ጊዜ እስከ ሞት ድረስ ፀዋትወ መከራ የተቀበሉ አሉ። በዚህም መሠረት ቤተክርስቲያናችን በቅድስናቸው ታከብራቸዋለች። ቅድስናቸውንም ትመሰክራለች።

የዓለም መድኃኒት ኢየሱስ ክርስቶስ ዓለሙን በደሙ ለማዳን እንደሚመጣ በትንቢትና በምሳሌ የተናገሩበትን የተስፋ ዘመን ለማስ ታወስ "ጾመ ነቢያት" በመባል በሚታወቀው ዘመነ ሱባዔ ከአዳም እስከ ክርስቶስ የተነሡ አበው ነቢያትን ታስታውሳቸዋለች።

ሐ) ቅዱሳን ሐዋርያት

ጌታችን መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ "አብ እኔን እንደላከኝ እንዲሁ እኔ እልካችሁአለሁ፤ ወደ ዓለም ሁሉ ሂዳችሁ ወንጌልን ለፍጥረት ሁሉ አስተምሩ በአብ በወልድ በመንፈስ ቅዱስ ስም አጥምቁ..." ብሎ በላካቸው መሠረት ዓለምን ዞረው ያስተማሩና ስለክርስቶስ ስም የመሰከሩ ሐዋርያት ክርስቶስ የመረጣቸውና የቀደሳቸው ቅዱሳን ናቸው። በሐዋ ርያት እግር ተተክተው ስለ ስሙ የመሰከሩና የሚመሰክሩ ሁሉ የዚህ ክብርና ቅድስና ወራሾች ናቸው።

መ) ቅዱሳን ሰማዕታት

ስለ ክርስቶስ ስም በዓለውያን ነገሥታት ፊት እየቀረቡ ሳይፈሩና ሳያፍሩ የመሰከሩ በዚህም ምክንያት ሕይወታቸውን የሠዉ ሰማዕታት ቅዱሳን ናቸው።

ሠ) ጻድቃን

ሰው ዓለሙን ሁሉ ቢገዛና ቢነዳ በነፍሱ ግን ከተጐዳ ምን ይጠቅመዋል? (ማቴ·16፡26) ። ተብሎ በተጻፈው መሠረት ሕይወታ ቸውን ለእግዚአብሔር ሰጥተው፣ ከዓለም ተለይተው፣ በበዓት ተወስነው፣ ግርማ ሌሊትን ድምፀ አራዊትን ፀብዐ አጋንንትን ታግሠው ፣ በምናኔ በተባሕትዎ በገድል በትሩፋት ዘመናቸውን ያሳለፉ፣ ከክፉ ነገር የራቁ፣

ጣዕመ ዓለምን የናቁ ፡ የሚታየውን በማይታየው ለውጠው የኖሩ ሁሉ የቅድስና መዓርግ አግኝተዋል ።

እነዚህን ስለ እግዚአብሔር ስምና ክብር የተጋደሉ ቅዱሳን ቅድስት ቤተክርስቲያን በዕድሜ በነገድ በፆታ ሳትለይ ለሁሉም በቀኖናዋ መሠረት የቅድስና መዐርግ እየሰጠች ፡ ገድላቸውንና የሕይወታቸውን ታሪክ እየጻፈች ፡ ያደረጉትንና በየጊዜውም የሚያደርጉትን ተአምራት እየመዘገበች በስማቸው ጽላት እየቀረፀች ፡ ቤተክርስቲያን እያሳነጸች ስማቸውና ክብራቸው የቅድስናም ታሪካቸው ከትውልድ ወደ ትውልድ እየተላለፈ ሲነገር እንዲኖር አድርጋለች ታደርጋለችም ።

የቅዱሳን ቃል ኪዳንና አማላጅነት፣

ቅዱሳን በዚህ ዓለም ሳሉ ባደረጉት ተጋድሎ ለእግዚአብሔር ዘንድ ባለሙዋልነት ተሰጥቷቸዋል ። በዚህ ዓለም ሳሉ ሙታንን በማንሣት ፡ ድውያንን በመፈወስ ፣ አጋንንትን በማውጣት ብዙ የተአምር ሥራ እንዲሠሩ መንፈሳዊ ኃይልና ሥልጣን እንደተሰጣቸው ሁሉ ከዚህ ዓለም በሞት በሚለዩበት ጊዜም ስማቸውን የሚጠራ ፣ መታሰቢያቸውን የሚያደርግ ፡ በአማላጅነታቸው የሚያምን ሁሉ ዋጋ እንደሚያገኝ ከልዑል እግዚአብሔር ቃል ኪዳን ተሰጥቶአቸዋል ። ጻድቁን በጻድቅ ፣ ነቢዩን በነቢይ ስም የተቀበለ በክርስቶስ ተከታዮችና አገልጋዮች ስም ቀዝቃዛ ውሃ እንኳ የሰጠ ዋጋው እንደማይጠፋበት ጌታችን በወንጌል አረጋግጦአል ። (ማቴ 10፡41—42)።

ቅዱሳን በዐፀደ ሥጋ ብቻ ሳይሆን በዐፀደ ነፍስም ያማልዳሉ ፣ ለዚህም ቅዱሳት መጻሕፍት ይመሰክራሉ (ዘጸአ 32፡2—15 ፣ ሄኖክ 12፡33—40) በነፍስ ሕያዋን ናቸውና (ሉቃ 20፡37—40)።

የእግዚአብሔር ቃል ሕያው ነው ፣ በሕያዋንም ላይ ሲሠራ ይኖራል፣ ቃል ኪዳኑም አይለወጥም ፣ ቅዱሳኑም ሕያዋን እንደሆኑ ራሱ ተናግሯል። በዚህ እምነትና ትምህርት መሠረት ቤተክርስቲያን የቅዱሳን ሐዋርያትን የሰማዕታትንና የጻድቃንን ቃል ኪዳንና ክብር ትቀበላለች።

ስለ ክርስቶስ ስምና ክብር ሁሉን ትተው የተከተሉት ፣ በተጋድሎአቸውም መስቀሉን ተሸክመው በመከራው የመሰሉት ቅዱሳን

በተሰጣቸው ቃል ኪዳን በዚህ ዓለም ሳሉ ብቻ ሳይሆን ክርስቶስ ዳግመኛ ለፍርድ በሚመጣበት ጊዜ በ12 የፍርድ ዙፋን ተቀምጠው በእስራኤል ዘነፍስ እንደሚፈርዱ ቃል ኪዳን ተሰጥቶአቸዋል ። (ማቴ· 19፡28)።

ቅዱሳንን ከአምላካቸው በተሰጣቸው ቃል ኪዳን መሠረት ቤተክርስቲያን ታከብራቸዋለች ። ምእመናን ይማጸኑባቸዋል ። ቤተክርስቲያን በስማቸው እየሠሩ መታሰቢያቸውን እያደረጉ ፡ ሥዕላቸውን እየሣሉ የቅድስና ሕይወታቸውን ሲያስታውሱ ይኖራሉ።

ረ) ክብረ ዐፅመ ቅዱሳን

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን በገድላቸውና በትሩፋታቸው ፡ እግዚአብሔርን አገልግለው ስለ ስሙና ስለ አምልኮቱ መስክረው በሞት የተለዩ ቅዱሳንን ዐፅም ታከብራለች።

በሕይወት ሳሉ በትምህርታቸውና በጸሎታቸው ፡ ከሞትም በኋላ በመቃብራቸው ወይም በዐፅማቸው ላይ የተለያየ ምልክት የታየ ላቸው ቅዱሳን ዐፅማቸው ከቤተ ክርስቲያን ቅፅር ግቢ በልዩ ቦታ በክብር እንዲቀመጥ ይደረጋል።

የጥንት ክርስቲያኖች በስደት ጊዜ ከቦታ ወደ ቦታ ሲዘዋወሩና በግበበ ምድር ሲኖሩ የቅዱሳን ሐዋርያትንና የሰማዕታትን ዐፅም በክብር ጠብቀው ይኖሩ ነበር ። እግዚአብሔርም በቅዱሳኑ ዐፅም አማካኝነት ተአምራትን ያሳያል በረከትንና ልዩ ልዩ ፈውስን ይሰጣል ። (2 ነገሥ·13፡20 21)።

ለቅዱሳን ዐፅም ክብር መስጠት ፡ በክብር ማስቀመጥና መጠበቅ መጽሐፋዊ መሠረት አለው ። እስራኤላውያን የያዕቆብንና የዮሴፍን ዐፅም ከግብጽ በክብር አውጥተው በክብር ቦታ አኑረውታል ። (ዘጸአ·13፡19፡ ኢያሱ· 24፡32 የሐዋ·7፡15)። ከአዳም እስከ ኖኅ የነበሩ አበውም ዐፅማቸው ከትውልድ ወደ ትውልድ እየተላለፈ በክብር ተጠብቆ ይኖር እንደነበርና በማየ አይኅ ጊዜም ኖኅ በመርከብ ውስጥ ይዞት እንደገባ የታሪክ ትውፊት ያስረዳል ።

ነፍሳቸው በገነት ያለች ቅዱሳንን ካከበርን ከነፍሳቸው ጋር መከራ የተቀበለና የተሠቃየ ሥጋቸውንና ዐፅማቸውንም ልናከብር ይገባል። (ፍት·ነገ·አን·20)።

እግዚአብሔር የቅዱሳንን ዐፅም ለፈውስና ለተለያየ ጸጋ ምልክት ስለሚያደርገው ቤተክርስቲያናችን ታከብረዋለች ። ልዩ የክብር ቦታም ትሰጠዋለች ። (መገ·33፡19–20)።

ቅዱሳን ደማቸው በፈሰሰበት ዐፅማቸው በተከሰከሰበት ገድላቸው በተፈጸመበት ፤ ወዛቸው በነጠበበት ፤ ቤተክርስቲያናቸው በታነጸበት ፤ ስማቸው በተጠራበት ሁሉ ተአምራት ሲያደርጉ ይኖራሉ የክብራቸውና የቅድስናቸው ምልክትም ይህ ነው ። የቅዱስ እግዚአብሔር ምስክሮች ናቸውና። (መገ·33፡20/ሉ·ቃ·24፡47)

ምዕራፍ ፱

ቤተክርስቲያን

ቤተክርስቲያን የሚለው ቃል ሁለት ፍች አለው። አንደኛው ባክርስቶስ አምነው የተጠመቁ የምእመናን አንድነት ወይም ማኅበረ ምእመናን ነው ። (ፍት·ነገ·አን 1 ፤ ማቴ· 18፡17 ፤ የሐዋ·20 ፡28) በብሉይ ኪዳን የነበሩ ሕዝበ እግዚአብሔር ቤተ እሥራኤል ተብለው ይጠሩ እንደነበሩ በሐዲስ ኪዳን ያሉ ሕዝበ እግዚአብሔርም ቤተክርስቲያን ተብለዋል ። ይህም ሕዝበ ክርስቲያን ነገደ ክርስቲያን ማለት ነው።

ሁለተኛው አምልኮተ እግዚአብሔር የሚፈጸምበት ምእመናን የሚሰበሰቡበት ሕንፃ ቤተክርስቲያን ነው።

ሐመረ ኖኅ ፤ ሐይመተ አብርሃም ደብተራ ኦሪትና መቅደሰ ሰሎሞን ለቤተክርስቲያን ምሳሌዎች ሆነው መሥዋዕት ሲሠዋባቸው አምልኮተ እግዚአብሔር ሲፈጸምባቸውና ስመ እግዚአብሔር ሲቀደስባቸው ኖረዋል።

እነዚህ ሁሉ ካለፉ በኋላ የቤተክርስቲያን መሠረትና ራስ የሆነው ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ አማናዊት ቤተ ክርስቲያንን በደሙ መሠረተ።

የቤተክርስቲያን አባቶች ብጸሎተ ሃይማኖት ውስጥ በወሰኑት መሠረት ፤ ቤተክርስቲያን «አንዲት ቅድስት በሁሉ ዘንድ ያለች ሐዋርያት የሰበሰቡአት» ትባላለች (ጸሎተ ሃይማኖት)

ቤተክርስቲያን :- ማኅደረ እግዚአብሔር ናት ፣
- የትምህርት የጸሎትና የአምልኮት ቤት ናት ።
(ማቴ 21፡13 ፣ ዮሐ 2፡7 ፣ መዝ 68፡9)።
- የኃጢአት ማስተሥርያ መስገጃና መማጸኛ ናት ፣
- ወንጌል ይሰበክባታል ፣ ቅ/ቁርባን ይቀርብባታል፣
በጥምቀት ልጅነት ይሰጥባታል ፣
- የክርስቲያኖች ዐፅም ያርፍባታል ፣
- በሰዎች መካከል የዕድሜ ፣ የነገድ የጾታ ልዩነት
ሳይደረግ መንፈሳዊ አገልግሎት ይሰጥባታል ።
- ቤተክርስቲያንን ቤተክርስቲያን የሚያሰኛትና
ከሌላው ቤት ልዩ የሚያደርጋት፡-
- በኤጲስ ቆጶሳት (ጳጳሳት) ጸሎትና ቡራኬ ትቀደሳለች፡
- በቅብዐ ሜሮን ትከብራለች፡
- ታቦተ ሕግ ይቀመጥባታል፡
- ምሥጢራተ ቤተክርስቲያን ሁሉ ይፈጸሙባታል።

እንደ ኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ሥርዓትና ትውፊት የቤተክርስቲያን የሕንፃ አሠራር የተለያየ ሆኖ በመሠረተ አቅዋም ሦስት ክፍል አለው፡

ሀ) ቅኔ ማሕሌት- መዘምራን ስብሐተ እግዚአብሔር ማሕሌተ እግዚአብሔር የሚያደርሱበት ክፍል ነው።

ለ) ቅድስት :- የቤተክርስቲያኑ ማዕከላዊ ክፍል ነው ፣ ምእመናንም ሥጋውንና ደሙን የሚቀበሉበት በዚሁ ነው ።

ሐ) መቅደስ :- ታቦተ ሕጉ የሚቀመጥበት መንበር ያለበት ሥጋውና ደሙ የሚፈተትበት ባጠቃላይ ሥርዓተ ቅዳሴው የሚፈጸምበት ዋና ክፍል ነው። በዚህ ክፍል መግባት የሚችሉ ሥልጣነ ክህነት ያላቸው ብቻ ናቸው ። እንደ ኢትዮጵያ

ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ሥርዓት
ቤተ መቅደሱ ሦስት ዋና በሮች አሉት።

ምዕራብ፡ ስብሐተ እግዚአብሔር ይደርስበታል ሥጋወና ደሙ ይሰጥበታል።
ሰሜን፡ ወንዶች ምእመናን ያስቀድሱበታል ካህናት ሰዓታት ያደርሱበታል ።
ደቡብ፡ ምእመናት ሴቶች ያስቀድሱበታል ይጸልዩበታል ።

በቤተክርስቲያን ጉልላት ላይ መስቀል ይደረጋል የቤተክርስቲያን አርማ መስቀል ነውና ። የመስቀል ምልክት ከሌለው ቤተክርስቲያን አይባልም። በቤተክርስቲያን በስተምሥራቅ ቤተልሔም በስተምዕራብ ደጀ ሰላም ይገኛል። ሁሉም የተለያየ አገልግሎት አላቸው።

ምዕራፍ ፲

ታቦት

ታቦት እግዚአብሔር በደብረ ሲና ዐሥርቱ ቃላትን በላዩ ጽፎ ለሙሴ ለሰጠው ጽላት ማደሪያ ፡ ማኖሪያ ነው ። በቤተክርስቲያናችን ግን ጽላቱ ታቦት እየተባለ ይጠራል ። ይህም አዳሪውን በማደሪያው ለመጥራት ነው ። ታቦቱ የጽላቱ ማደሪያ ማኖሪያ ብቻ ሳይሆን የእግዚአብሔር መገለጫ ነው ። በታቦት ፊት የሚጸለየው ፡ የሚሰገደው ዐሥርቱ ቃላት ስለተጻፉበት ብቻ አይደለም እሥራኤል ኃጢአት ሠርተው ሲበድሉ ፡ ሲያሳዝኑትና ሲያስቀይሙት ፡ ተመልሰው ንስሐ ገብተው ሲያለቅሱና ሲለምኑት እግዚአብሔር እየራራ በቃል ከዳን ታቦቱ እየተገለጠ ይመራቸውና ያነጋግራቸው ስለነበረ ታቦት የምህረትና የደኅንነት መግለጫም በመሆኑ ነው። ዘፀ (25፡20–25)።

የታቦት አገልግሎት በብሉይ ኪዳን ተጀምሮ የቀረ አይደለም። ጽላተ ሙሴ ወደ ኢትዮጵያ ስለመጣች ሀገራችን ኢትዮጵያ ከክርስትና በፊት ብሉይ ኪዳንን ተቀብላ አምልኮተ እግዚአብሔርን አጽንታ

ቀይ:ታለች ። የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ብሉይ ኪዳንንና ሥርዓቱን ተቀብላ በመጠበቅ ብቻ ያቆየችው አይደለም። ጌታ በወንጌል "ኦሪትንና ነቢያትን ልፈጽማቸው እንጂ ልሽራቸው አልመ ጣሁም ። እውነት እውነት እላችኋለሁ ሥራዋ እንዲት ፡ አቀራረጸ እንዲት የምትሆን የውጣ ሰማይና ምድር እስኪያልፍ ሁሉም እስኪሆን ፡ እስኪደረግ ድረስ ከኦሪት ከነቢያት ተለይ:ታ አ:ታልፍም ከነዚህ ትእዛዛት አንዲቱን አሳንሶ የሻረ ፡ ለሰው እንዲህ ታንሳለች ብሎ የሚያስተምር በመንግሥተ ሰማይ ታናሽ ይሆናል ። እንዲህ የሚሠራ የሚያስተምር ግን እርሱ በመንግሥተ ሰማይ ታላቅ ይሆናል" ። (ማቴ· 5፡17 19) ብሎ ባስተማረው መሠረት ፡ ቤተክርስቲያን ከብሉይ ኪዳን ወስዳ ከምትገለገል ባቸው አንዱ ስመ እግዚአብሔር የተጻፈበት ጽላተ ኪዳን (ታቦት) ነው ። ታቦት ፡ በሰውና በእግዚአብሔር መካከል ጸንቶ ለሚኖረው ቃል ኪዳን ሕያው ቃሉ የተጻፈበት የኪዳን ምስክር ነው ። ጥንታዊት የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ሥርዓተ ኦሪትን ከሥርዓተ ወንጌል አጣምራ የያዘች ስለሆነ በክርስትና ጊዜ ከብሉይ ኪዳን ያገኘቻቸውን በክርስትና መንፈስ እየተረጐመች ትገለገልባቸዋለች።

እሥራኤል ታቦተ ኪዳኑን እየያዙ በተጓዙባቸው መንገዶችና በሠፈሩባቸው መንደሮች ሁሉ ብዙ የተአምራት ሥራ ተሠርቶላቸዋል ። ጽላተ ሕጉን ይዘው በዘመቱባቸው የጦር መስኮች ሁል ድል አድርገው በ:ታል ። :ኀጢአት በሠሩ ጊዜ ረድኤተ እግዚአብሔር እየተነሣቸው ድል ይሆኑ ነበር ። (ሳሙ· 4፡11) በሀገራችንም ታቦት :ኃይለ መዊእና :ኃይለ ረድኤት ያለው በመሆኑ ቤተክርስቲያናችን የውጭ ጠላት በተነሣ ጊዜ ሁሉ ታቦቷን እየያዘች በግንባር ቀደምትነት በመሰለፍ ድል ስ:ታደርግበትና ሀገሯን ስትጠብቅበት ኖራለች። በታቦተ ሕጉ አምነው የተቀበሉት ፡ ያከበሩት ሁሉ የተአምራቱ በረከት ሲደርሳቸው የተዳፈሩትና ሳይገባቸው የነኩት ደግሞ ተቀስፈውበ:ታል ። ጠፍተውበ:ታልም ። (1 ሳሙ· ምዕ·4፡4–6 ፡ 2 ሳሙ·ምዕ·6)።

ታቦት በሐዲስ ኪዳንም በቤተክርስቲያናችን አምልኮተ እግዚአ ብሔር ይፈጸምበ:ታል። ታቦት እውነተኛው የሕይወት ምግብ የክርስቶስ ሥጋና ደም የሚቀርብበትና የሚፈትትበት መሠዊያ ነው። የሚከበረውና የሚሰገድለትም ስለዚህ ነው ።

ቅዱስ ጳውሎስ "ክርስቶስን ከሰይጣን ጋር አንድ የሚያደርገው ማነው? ምእመናንንስ ከመናፍቃን ጋር አንድ የሚያደርጋቸው ማነው? የእግዚአብሔርንስ ታቦት በጣዖት ቤት ውስጥ የሚያኖር ማነው?" በማለት አስተምሮአል ። (2 ቆሮ 6፥15-16)።

ከዚህም በላይ ወንጌላዊ ዮሐንስ "ከዚህ በኋላ በሰማይ ያለው የእግዚአብሔር መቅደስ ተከፈተ በመቅደሱም ውስጥ የእግዚአብሔር የሕጉ ታቦት ታየ" በማለት በራእዩ ገልጾአል ። (ራእ 11፥19) ።

ስለዚህ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ከብሉይ ኪዳን የተቀበለችውን ታቦተ ሕግ አክብራ በራሷ እየተሸከመች አምልኮተ እግዚአብሔርን ስትፈጽም ፣ ስለእግዚአብሔር ስም በአደባባይ ስትመሰክር ትኖራለች ። ታቦት ለቤተክርስቲያናችን ትልቁ የእምነቷና የሥርዓቷ መግለጫ ነው ። ታቦት በስመ ሥላሴ ፣ በቅድስት ድንግል እመቤታችን ፣ በቅዱሳን መላእክት በነቢያት ፣ በሐዋርያት ፣ በጻድቃንና ሰማዕታት ስም ይቀረጻል ። ታቦት በማይገባቸው ሰዎች ቢገሠሥ በማረክ እንደገና በኤጲስ ቆጶስ ጸሎት ተባርኮ ይቀደሳል ፣ ሜሮን ተቀብቶ ይከበራል ።

- ሙሴ እንደ መጀመሪያዎቹ ጽላት እንደገና እንዲቀርጽ በታዘዘው መሠረት ጽላት በየጊዜው ይቀረጻል ፣ (ዘፀ 34 ፣ 1) ።
- ታቦት ስመ እግዚአብሔር ስለ ተጻፈበት ይሰገድለታል (ፊል 2፥ 10) ።
- እንደ ኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን እምነትና ሥርዓት ታቦት ከማይነቅዝ ዕፅና ከዕብነበረድ ይቀረጻል ።
- በታቦቱ ላይ ስመ እግዚአብሔር በ4 ገጽ ይጻፍበታል ።
- ሥዕለ ኪሩብ ሥዕለ ሥላሴ ሥዕለ ቅ ድንግል ማርያም ሥዕለ ዮሐንስ ወንጌላዊ ይሣልበታል ።
- በኤጴስ ቆጶስ ጸሎት ተባርኮ ይቀደሳል ፣ ሜሮን ተቀብቶ ይከብራል ፣ ከዚያም በመንበሩ ይሰየማል ።
- ጽላት በሌለበት ቤተክርስቲያን ቅዳሴ አይቀደስም ። ቤተክርስቲያንም አይባልም ።
- ታቦቱን ለመያዝና ለመሸከም ሥልጣን ያላቸው ጳጳሳትና ቀሳውስት ናቸው ።

ምዕራፍ ፲፩

ሃይማኖትና ምግባር

ሃይማኖትና ምግባር ሁለቱ በአንድነት በክርስትና ሕይወት ውስጥ ሲገኙ ድኅነትን እንደሚያስጡ ቤተክርስቲያናችን ታምናለች ታስተምራለችም ። ነገር ግን እምነት ይቀድማል ፤ መልካም ሥራ ይከተላል ።

ታላቁ የቤተክርስቲያን አባት ቅዱስ ዮሐንስ አፈወርቅ እንደገለጠው «እምነት መሠረት ናት ፤ ሌሎቹ ግን ሕንፃና ግንብ ናቸው» ። ይኸው አባት ይህን ሲያብራራ እንዲህ ይላል «መሠረት ሕንፃውን ሁሉ እንደሚሸከም እምነትም ምግባራትን ሁሉ ትይዛለች ማለት ምግባር ታሠራለች ። ሕንፃ ያለ መሠረት ሊቆምና ሊታይ እንደማይችል ክርስቲያንም ያለ ምግባር ክርስቲያን መሆን አይችልም» ብሎአል ። (ዮሐ· አፈወርቅ ድርሳን 9)።

ሃይማኖት ተስፋ ስለምናደርገው ነገር የሚያረጋግጥ ፤ የማናየውንም ነገር የሚያስረዳ ነው ። ለአባቶች የተመሰከረላቸው በዚህ ነውና ። (ዕብ· 11፡1–2)። ሃይማኖት የማይታየውን እንደሚታይ አድርጎ ሊያረጋግጥና ሊያስረዳ የሚችለው በምግባር ሲገለጥና ሲጸና ነው ።

ቅዱስ ጳውሎስ «ሃይማኖት ፤ ተስፋ ፤ ፍቅር እነዚህ ሦስቱ ጸንተው ይኖራሉ ፤ ከእነዚህም የሚበልጠው ፍቅር ነው» በማለት ለምግባር ከፍተኛ ደረጃ ሰጥቶአል ። (1 ቆሮ· 13፡13)።

ሐዋርያው ቅዱስ ያዕቆብም እምነትና ምግባር በክርስቲያናዊ ሕይወት ውስጥ መነጣጠል እንደሌለባቸው ሲገልጥ ሥራ የሌለው ሃይማኖት አይጠቅምም ፤ አያድንም ፤ እምነት ፍጹምና ሕያው ሊሆን የሚችለው በሥራ ነው ። ሃይማኖትና ምግባር የሌሉት ሰው ከንቱ ነው ፤ ከነፍስ የተለየ ሥጋ የሞተ እንደሆነ እንዲሁ ደግሞ ከሥራ የተለየ ሃይማኖት የሞተ ነው ካለ በኋላ የአብርሃምና የረዐብን እምነትና ምግባር ምሳሌ አድርጎ አቅርቦአል ። (ያዕ· 2፡14–26)።

በዚህ መሠረት መልካም ሥራ የሃይማኖት ውጤት ወይም ፍሬ ነው እውነተኛ ሃይማኖት ያለው ሁሉ ግድ መልካም ሥራ ይሠራል ። (1 ቆሮ· 13፡2)።

ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስም «መልካም ፍሬ የማያፈራ ዛፍ

ይቆረጣል ፣ ወደ እሳትም ይጣላል» (ማቴ· 7፡19)። ካለ በኋላ «በሰማያት ያለውን የአባቴን ፈቃድ የሚያደርግ እንጂ ጌታ ሆይ ፣ ጌታ ሆይ የሚለኝ ሁሉ መንግሥተ ሰማያት የሚገባ አይደለም» ብሎ መዳን ወይም መንግሥተ ሰማያት መግባት የሚቻለው ምግባር በሃይማኖት መሠረትነት ላይ ሲጸና ሃይማኖትም በምግባር ሲገለጥና ሲፈጸም መሆኑን ተናግሮአል ። (ማቴ· 7፡20–21 ፣ ሉቃ 3፡8)።

በፍርድ ቀን ማንም ሰው የሚጠየቀው አምኖ ስለሠራው ሥራ ነው እንጂ ምግባር ስለሌለው ሃይማኖቱ አይደለም (ማቴ· 25፡41–45)። በቅዱሳት መጻሕፍት ሁሉ የተነገረው ሁሉም እንደየሥራው ዋጋውን ይቀበላል የሚል ነው ። (ማቴ· 16፡27 ፣ ዮሐ· 5፡28–29 ፣ 2 ቆሮ· 5፡10 ፣ ራእ· 14፡13 ፣ 20፡12 እና 22፡12)።

በዚህ መሠረት የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ሃይማኖት ብቻውን እንደማይጠቅም አውቃ በሃይማኖት ላይ ምግባር መሥራት እንደሚገባ ታምናለች ታስተምራለች ።

ምዕራፍ ፲፩

ሃይማኖትና ምግባር

ሃይማኖትና ምግባር ሁለቱ በአንድነት በክርስትና ሕይወት ውስጥ ሲገኙ ደኅንነትን እንደሚያስጡ ቤተክርስቲያናችን ታምናለች ታስተምራለችም ። ነገር ግን እምነት ይቀድማል ፤ መልካም ሥራ ይከተላል ።

ታላቁ የቤተክርስቲያን አባት ቅዱስ ዮሐንስ አፈወርቅ እንደገለጠው «እምነት መሠረት ናት ፤ ሌሎቹ ግን ሕንፃና ግንብ ናቸው» ። ይኸው አባት ይህን ሲያብራራ እንዲህ ይላል «መሠረት ሕንፃውን ሁሉ እንደሚሸከም እምነትም ምግባራትን ሁሉ ትይዛለች ማለት ምግባር ታሠራለች ። ሕንፃ ያለ መሠረት ሊቆምና ሊታይ እንደማይችል ክርስቲያንም ያለ ምግባር ክርስቲያን መሆን አይችልም» ብሎአል ። (ዮሐ· አፈወርቅ ድርሳን 9)።

ሃይማኖት ተስፋ ስለምናደርገው ነገር የሚያረጋግጥ ፤ የማናየውንም ነገር የሚያስረዳ ነው ። ለአባቶች የተመሰከረላቸው በዚህ ነውና ። (ዕብ· 11፡1–2)። ሃይማኖት የማይታየውን እንደሚታይ አድርጎ ሊያረጋግጥና ሊያስረዳ የሚችለው በምግባር ሲገለጥና ሲጸና ነው ።

ቅዱስ ጳውሎስ «ሃይማኖት ፤ ተስፋ ፤ ፍቅር እነዚህ ሦስቱ ጸንተው ይኖራሉ ፤ ከእነዚህም የሚበልጠው ፍቅር ነው» በማለት ለምግባር ከፍተኛ ደረጃ ሰጥቶአል ። (1 ቆሮ· 13፡13)።

ሐዋርያው ቅዱስ ያዕቆብም እምነትና ምግባር በክርስቲያናዊ ሕይወት ውስጥ መነጣጠል እንደሌለባቸው ሲገልጥ ሥራ የሌለው ሃይማኖት አይጠቅምም ፤ አያድንም ፤ እምነት ፍጹምና ሕያው ሊሆን የሚችለው በሥራ ነው ። ሃይማኖትና ምግባር የሌሉት ሰው ከንቱ ነው ፤ ከነፍስ የተለየ ሥጋ የሞተ እንደሆነ እንዲሁ ደግሞ ከሥራ የተለየ ሃይማኖት የሞተ ነው ካለ በኋላ የአብርሃምና የረዐብን እምነትና ምግባር ምሳሌ አድርጎ አቅርቦአል ። (ያዕ· 2፡14–26)።

በዚህ መሠረት መልካም ሥራ የሃይማኖት ውጤት ወይም ፍሬ ነው እውነተኛ ሃይማኖት ያለው ሁሉ ግድ መልካም ሥራ ይሠራል ። (1 ቆሮ· 13፡2)።

ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስም «መልካም ፍሬ የማያፈራ ዛፍ

ይቆረጣል ፡ ወደ እሳትም ይጣላል» (ማቴ· 7፡19)። ካለ በኋላ «በሰማያት ያለውን የአባቴን ፈቃድ የሚያደርግ እንጂ ጌታ ሆይ ፣ ጌታ ሆይ የሚለኝ ሁሉ መንግሥተ ሰማያት የሚገባ አይደለም» ብሎ መዳን ወይም መንግሥተ ሰማያት መግባት የሚቻለው ምግባር በሃይማኖት መሠረትነት ላይ ሲጸና ሃይማኖትም በምግባር ሲገለጥና ሲፈጸም መሆኑን ተናግሮአል ። (ማቴ· 7፡20–21 ፣ ሉቃ 3፡8)።

በፍርድ ቀን ማንም ሰው የሚጠየቀው አምኖ ስለሠራው ሥራ ነው እንጂ ምግባር ስለሌለው ሃይማኖቱ አይደለም (ማቴ· 25፡41–45)። በቅዱሳት መጻሕፍት ሁሉ የተነገረው ሁሉም እንደየሥራው ዋጋውን ይቀበላል የሚል ነው ። (ማቴ· 16፡27 ፣ ዮሐ· 5፡28–29 ፣ 2 ቆሮ· 5፡10 ፣ ራእ· 14፡13 ፣ 20፡12 እና 22፡12)።

በዚህ መሠረት የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ሃይማኖት ብቻውን እንደማይጠቅም አውቃ በሃይማኖት ላይ ምግባር መሥራት እንደሚገባ ታምናለች ታስተምራለች ።